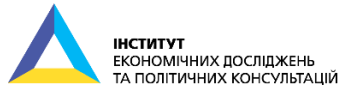

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 16. (08.2023)
Український бізнес під час війни

Виконавець проекту:

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.ua

www.ier.com.ua

[Facebook ІЕД](#)

[Facebook За чесну та прозору митницю](#)

[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо Вашій увазі **шістнадцятий випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування підприємств складається з двох частин – регулярної та спеціальної.

Регулярно респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон'юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BCS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року.

Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу. У випуску використано галузевий вимір в аналізі даних.

Щомісячне опитування керівників підприємств відбувається в рамках зміни дії проєкту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячні тенденції буде презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

Ми вдячні аналітичній системі YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст

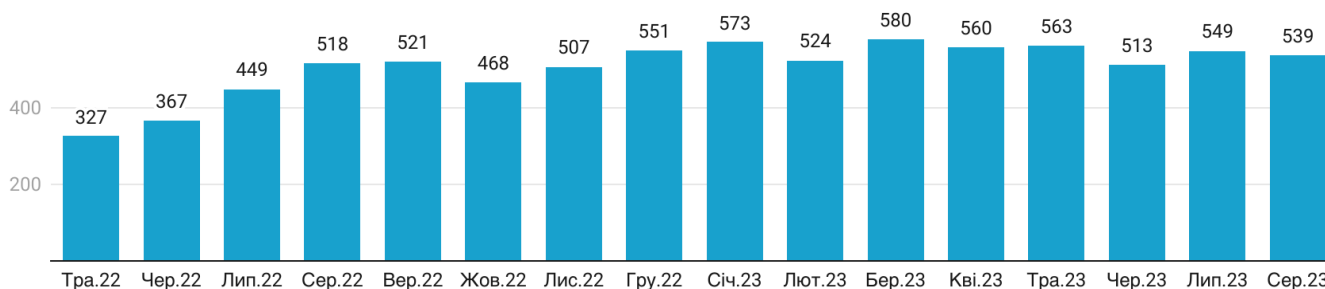
ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ	5
СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ	7
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ	10
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	10
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ	10
ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ.....	10
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ.....	11
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	11
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ	12
Дворічні очікування	12
Піврічні очікування	13
Тримісячні очікування	14
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ.....	15
АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВOSTІ	15
ВИРОБНИЦТВО	15
Зміни щодо попереднього місяця.....	15
Очікування щодо змін виробництва	16
ПРОДАЖІ.....	16
Зміни щодо попереднього місяця.....	16
Очікувані зміни продажів.....	17
ЕКСПОРТ.....	17
Зміни щодо попереднього місяця.....	17
Очікувані зміни експорту.....	18
ЗАПАСИ СИРОВИНИ	18
Зміни щодо попереднього місяця.....	18
Очікувані зміни запасів сировини	19
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	19
Зміни щодо попереднього місяця.....	19
Очікувані запаси готової продукції.....	20
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.....	20
Зміни щодо попереднього місяця.....	20
Очікувані зміни нових замовлень	21
Забезпеченість замовленнями наперед.....	21
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	22

Зміни щодо попереднього місяця.....	22
Очікувані зміни дебіторської заборгованості.....	23
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	23
Зміни щодо попереднього місяця.....	23
Очікувані зміни кредиторської заборгованості.....	24
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ	24
Зміни щодо попереднього місяця.....	24
Очікувані зміни податкової заборгованості	25
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ	25
Зміни щодо попереднього місяця.....	25
Очікувані зміни кількості працівників	26
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ	26
Зміни щодо попереднього місяця.....	26
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	27
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ	27
Кваліфіковані працівники.....	28
Некваліфіковані працівники	28
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ	29
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА.....	29
Проблеми ведення бізнесу під час війни	29
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва.....	31
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	33
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА.....	35
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу	35
Що покращить становище бізнесу? Очікувані заходи і зміни.....	36
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ.....	38
ВИБІРКА.....	38
Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах	39

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Побудова такої вибірки вимагає часу. Під час шістнадцятої хвили опитування отримано відповіді від 539-ти респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

Серед опитаних переважно промислові підприємства (93%), розташовані в 21-му із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській, Харківській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23	Лип.23	Сер.23
Мікро	50	64	55	49	53	58	67	59	64	57	61	60	57	61
Малі	128	142	138	133	138	156	161	158	189	180	171	155	160	167
Середні	169	183	191	172	203	214	212	190	208	214	212	190	214	192
Великі	102	129	137	114	113	123	133	117	119	109	119	108	118	119

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більші темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника. Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у

вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування Польовий етап шістнадцятої хвилі тривав із 15 серпня до 31 серпня 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в серпні 2023 року з липнем 2023 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (серпень 2023 року) та давали прогнози на наступні два – три чи шість місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні три місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

Незважаючи на високий рівень довгострокової невизначеності та збільшення короткострокової невизначеності, результати діяльності підприємств покращилися, а очікування залишаються високими та знову зростають. Результати роботи підприємств порівняно з попередніми місяцями покращилися, а очікування щодо виробництва, продажу та експорту на три місяці знову зростають. Частка підприємств, що працюють майже на повну та повну потужність, залишається без суттєвих змін (57% у серпні проти 59% у липні). «Небезпечно працювати» та «перебої з електропостачанням» залишаються серед вагомих перешкод роботи. В оцінках економічної політики держави суттєво збільшився відсоток респондентів, що не можуть визначитися з відповіддю. «Закінчення війни» та «хороший бізнес-клімат» – це головні очікування бізнесу.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

- У серпні 2023 року порівняно з липнем ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ покращився, збільшившись із -0,09 до -0,04.
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації в піврічній перспективі залишаються досить оптимістичними, хоча значення поступово зменшується три місяці поспіль та становить у серпні 0,37 (було 0,40 у липні).
- Значення ІНДЕКСУ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА також збільшилось, із -0,09 до -0,07.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року залишилися без змін, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ, як і в липні, становить 0,38.
- Дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності дещо погіршилися. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років зменшилось із 0,20 у липні до 0,16 у серпні.
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі залишається дуже високим та істотно не змінився, тоді як для тримісячної перспективи поступово збільшується, а показники в піврічній перспективі зменшились після двомісячного зростання.

ВИРОБНИЦТВО

- У серпні 2023 року ІНДЕКС ЗМІН У ВИРОБНИЦТВІ збільшився з 0,13 до 0,18. Це відбулось через зменшення частки підприємств, що скорочували виробництва за рахунок збільшення частки тих, на яких не планується змін.
- Очікування підприємств на наступні три місяці високі, значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА збільшилось, із 0,43 до 0,46 за рахунок зростання частки «оптимістів».
- Значення агрегованого показника перспектив промисловості збільшилось із 0,12 у липні до 0,17 у серпні за рахунок збільшення двох із трьох складових показника.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Темпи зростання продажів та збільшення кількості нових замовлень прискорилися. Збільшилось і значення ІНДЕКСУ ЗМІН РЕАЛІЗАЦІЇ (із 0,12 у липні до 0,18 у серпні), і значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ (із 0,12 до 0,16).
- Очікування підприємств щодо попиту на наступні три місяці вже чотири місяці поспіль залишається високим та без суттєвих змін. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ становить 0,47 (було 0,44), а значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ становить 0,42 (було 0,41).

ЗАБОРГОВАНOSTІ

- У серпні 2023 року порівняно з липнем показники всіх трьох типів заборгованостей істотно не змінилися. Значення дебіторської заборгованості становить -0,19 (було -0,18), а показник кредиторської заборгованості становить -0,22 (був -0,23). Показник податкової заборгованості дещо зменшився, із -0,28 до -0,31.
- У тримісячній перспективі очікується подальше незначне сповільнення темпів зменшення дебіторської та податкової заборгованостей. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

зменшився з -0,33 до -0,36, а ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ зменшився з -0,33 до -0,39. Показник очікувань для кредиторської заборгованості становить -0,36 (був -0,35).

ЗАЙНЯТИСТЬ

- Темпи скорочення зайнятості на підприємствах уповільнюються. ІНДЕКС ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ збільшився з -0,05 до -0,03, що відбулось через зростання частки підприємств, які збільшували кількість працівників.
- У наступні три місяці підприємства очікують на подальше збільшення показника, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН збільшився з 0,03 до 0,06.
- Темпи скорочення кількості працівників у вимушених відпустках дещо сповільнилися. ІНДЕКС становить -0,10 у серпні (у липні був -0,08); у перспективі трьох місяців також змін не очікується, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН становить -0,22 (був -0,23).
- У серпні незначним чином зменшився й ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ (із 0,16 до 0,14), й ІНДЕКС ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ після двомісячного зростання (із 0,27 до 0,23).

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У серпні портфель замовлень для опитаних підприємств залишився на рівні 2-х місяців (медіана), на якому він тримається з травня 2023 року після зниження з трьох місяців у січні - квітні 2023 року.
- 52% підприємств мають замовлення на термін до 2-х місяців. Ця частка майже не змінилася з травня 2023 року.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Зростання цін на сировину і товари залишається головною перешкодою кілька місяців поспіль, у серпні 2023 року значення цієї перешкоди зросло.
- Логістичні проблеми далі займають 2-ге місце в рейтингу перешкод.
- Перебої з електропостачанням, незважаючи на лише незначне зростання абсолютного значення з 32% до 34%, піднялися з 7-го на 5-те місце.
- Проблема браку робочої сили перемістилася з 3-го на 4-те місце.
- Важливість перешкоди «небезпечно працювати» залишається незмінною за значенням, на 6-му місці в рейтингу перешкод.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У серпні 2023 року показник завантаження виробничих потужностей незначною мірою зменшився порівняно з липнем, однак залишається одним із найвищих за всі хвили опитуванні, сума частки підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 57% (62% у червні та 59% у липні).
- Незважаючи на виклики війни, лише 2% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни, також лише 2% підприємств працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва.
- У серпні лише 16% підприємств працювали менше ніж на половину потужності, порівняно з довоєнним часом (16% у липні).
- Середній бізнес найкраще справляється з викликами: майже на повну та повну потужність бізнес працює порівняно з довоєнним періодом – 66% у серпні. Однак показник знизився порівняно з липнем, коли він був найвищим за всі хвили дослідження (71% у липні). Однак із 58% у липні до 61% у серпні зріс показник для великого бізнесу.
- Харчова галузь залишається лідером відновлення: у серпні 72% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, але суттєвих змін порівняно з попереднім місяцем не зафіксовано (72% у липні, 78% у червні, 73% у квітні та травні).

- Показник завантаження суттєво покращився лише для хімічної промисловості (із 35% у липні до 43% у серпні).
- Складна ситуація залишається в металургії та металообробці, у яких у серпні лише 10% підприємств працювали на майже повну та повну потужність, що є одним із найнижчих результатів за всі хвили опитування (був 26% у липні).

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У серпні 62% опитаних повідомили, що були експортерами до війни, продовжували експорт під час війни або ж розпочали експорт під час війни вперше.
- Більшості бізнесу вдалося налагодити експорт в умовах війни. У серпні 83% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців (85% у липні).
- Частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. Станом на серпень 16% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Подібні результати свідчать про стагнацію відновлення експортної діяльності.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- У серпні 2023 року частка позитивних оцінок державної політики щодо підтримки бізнесу продовжувала знижуватися (із 10% у липні до 8%) та знаходиться на найнижчому рівні з початку дослідження.
- Частка респондентів, які не визначилися, різко зросла з 18% у липні до 27% у серпні.
- Найбільш очікуваними подіями та змінами для бізнесу в серпні 2023 року є закінчення війни, зниження податків і акцизів та спрощення законодавчих вимог до бізнесу.

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

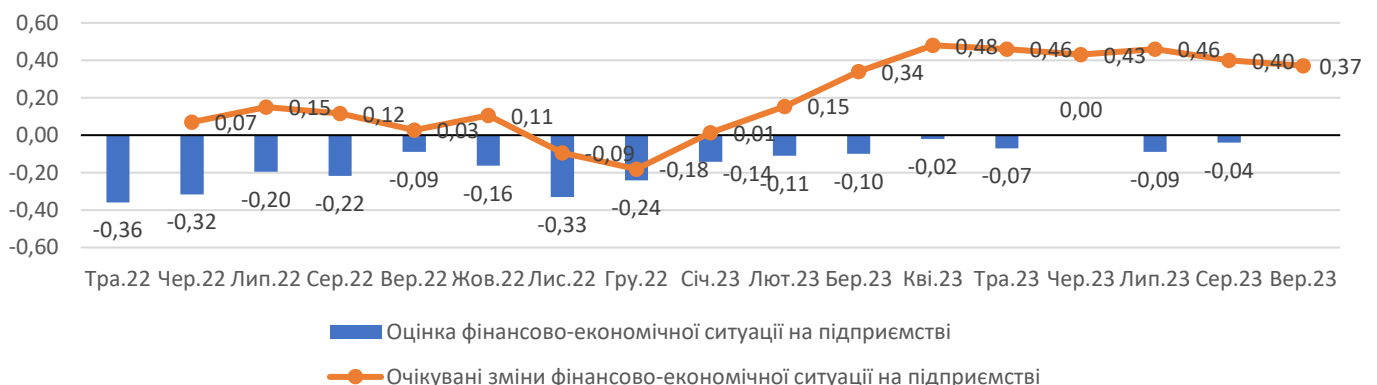
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Після погіршення оцінок у липні, у серпні ситуація знову покращилась. У серпні значення Індексу поточної фінансово-економічної ситуації збільшилось із -0,09 до -0,04. Частка опитаних, що оцінюють поточну фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як погану, зменшилась із 17,6% до 15,5%. Водночас, дещо збільшилась частка тих, хто позитивно оцінює ситуацію на підприємстві, із 6,7% до 8,5%. Частка тих, хто вважає фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, істотно не змінилась та становить 76% (була 75,8%).

Очікування на перспективу протягом шести місяців усе ще оптимістичні, хоча показник поступово зменшується два місяці поспіль. Значення Індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації зменшилось із 0,40 до 0,37. При цьому незначним чином збільшилась частка «песимістів» (із 4,8% до 6,6%), а частка «оптимістів» дещо зменшилась (із 44,4% до 42,9%). Частка тих, хто не очікує жодних змін, істотно не змінилась та становить 50,5% (була 50,8%).

Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві на піврічну перспективу, зменшилась із 20,4% до 16,0%.

Рис. 3. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ

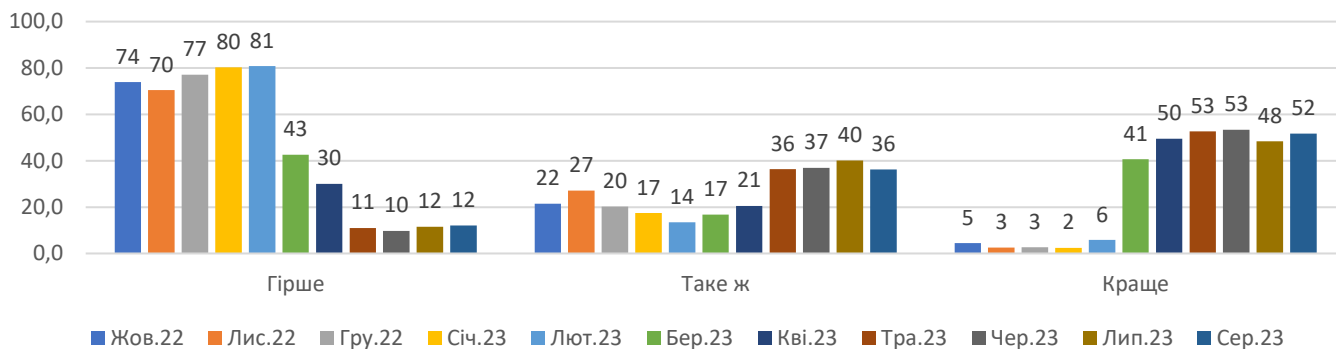
Порівняно з аналогічним періодом минулого року ділова активність є високою та незначним чином активізувалась. Значення Індексу оцінки поточної фінансово-економічної ситуації (із року в рік) збільшилось із 0,39 до 0,43. Збільшилась і частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації (із 11,5% до 12,1%), і частка тих, у кого ситуація покращилась (із 48,3% до 51,7%). Частка тих, хто вважає, що в порівнянні з минулим роком нічого не змінилось, зменшилась із 40,1% до 36,2%.

Розмір. Оцінки фінансово-економічної ситуації залежать від розміру підприємства. Найкраще в порівнянні з минулим роком себе почувають середні (0,48) підприємства. Показник великих (0,42) та малих (0,41) підприємств є приблизно однаковим. Показник мікропідприємств є найгіршим (0,09).

Region. У регіональному розподілі найвищий показник мають Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська, Одеська та Полтавська (по 1,00 для кожної) області. Показник Кіровоградської області дорівнює нулю. Найнижчими є показники Житомирської (-0,05), Дніпропетровської (-0,10) областей, а також показники Хмельницької та Волинської (по -0,11 для кожної) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу зафіксовано для поліграфії (0,57) та харчової (0,50) промисловості. Найнижчі, але все-таки додатні, показники мають металообробка (0,05) та машинобудування (0,03).

Рис. 4. Як Ви оцінюєте фінансово-економічну ситуацію на підприємстві в порівнянні з минулим роком?, %опитаних

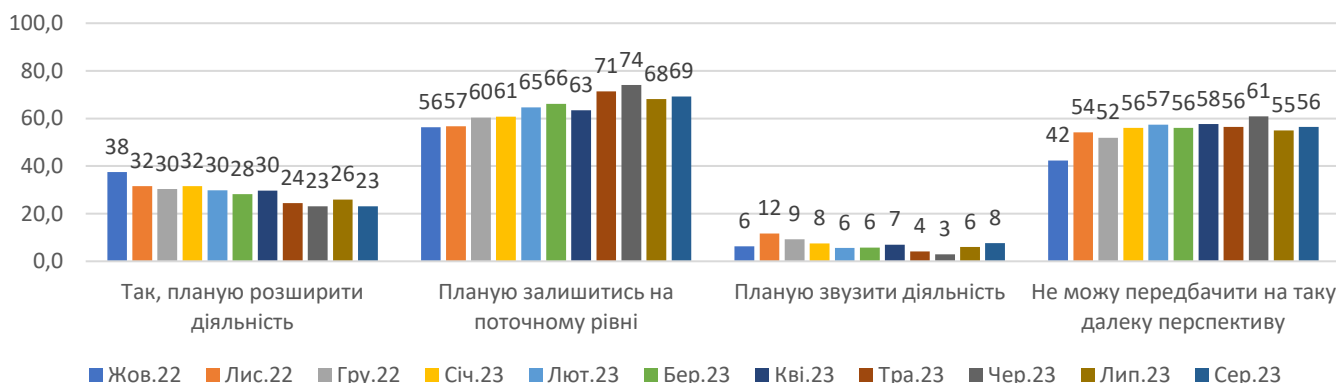

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності на наступні два роки дещо погіршилися. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років зменшився із 0,20 до 0,16. У відсотковому розподілі дещо зменшився відсоток тих, хто планує розширювати діяльність у наступні два роки (із 25,9% до 23,1%), тоді як відсоток тих, хто планує звужити діяльність, незначним чином збільшився (із 6,0% до 7,7%). Частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, становить 69,2% (було 68,2%).

Відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, несуттєво збільшився, із 55,0% до 56,4%.

Рис. 5. Чи плануєте Ви розширити діяльність підприємства протягом наступних двох років, %опитаних

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістично дивляться в майбутнє великі (0,28) підприємства. Показник малих (0,17) та мікропідприємств (0,15) є приблизно однаковим. Найгіршим є показник середніх підприємств, який становить 0,06.

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Найвищі показники очікувань мають підприємства Закарпатської та Запорізької (по 1,00 для кожної) областей. Показники Житомирської (-0,05), Хмельницької (-0,13) та Дніпропетровської (-0,28) областей мають від'ємне значення.

Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Поліграфічна (0,40) та деревообробна (0,25) промисловості мають найвище значення. Показники хімічної промисловості та виробництва будівельних матеріалів дорівнюють нулю та є найнижчими.

ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

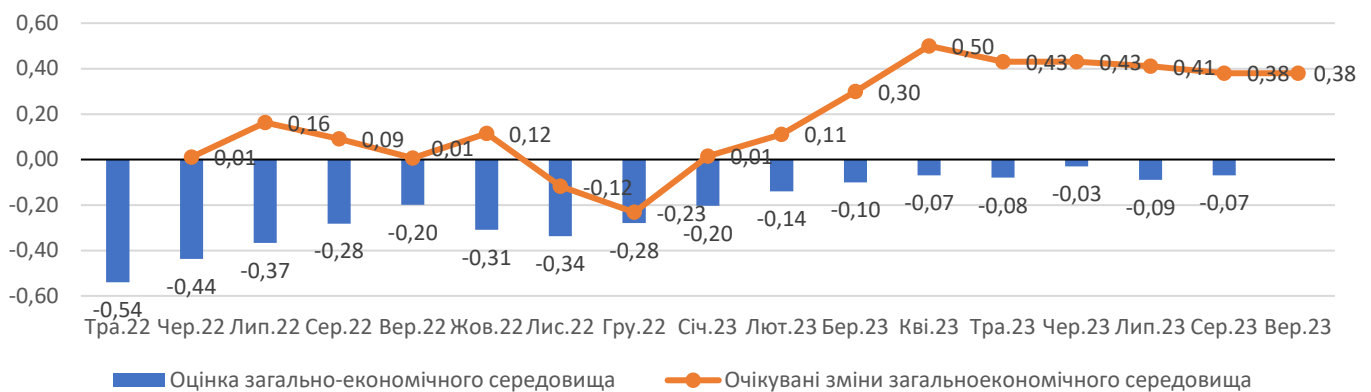
Оцінки загальнооекономічного середовища дещо покращилися. Значення відповідного ІНДЕКСУ в серпні збільшилось із -0,09 до -0,07. У відсотковому розподілі частка тих, хто оцінює загальнооекономічне середовище як погане, незначним чином зменшилась та становить 18,6% (була 19,6% у липні). Водночас,

дещо збільшилась частка тих, хто дає позитивні оцінки (із 7,9% до 8,2%). Частка тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним, становить 73,2% (була 72,5%).

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців залишились без змін: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА, як і минулого місяця, становить 0,38. У відсотковому розподілі частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища становить 43,7% (була 44,0%) Водночас, частка «песимістів» не змінилась та становить 6,4%. Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище істотно не зміниться, становить 49,9% (була 49,6%).

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища, зменшилась після збільшення два місяці поспіль, із 22,6% до 18,4%.

Рис. 6. Загальноекономічне середовище, індекси

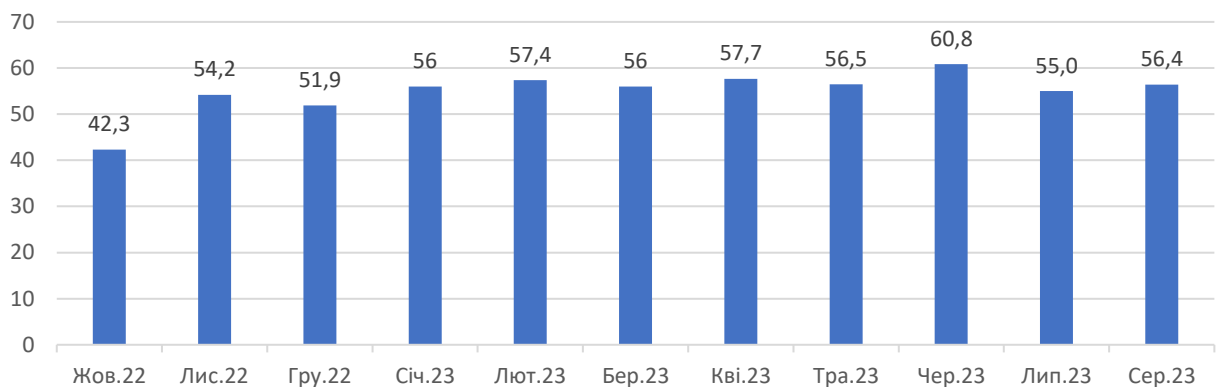

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Дворічні очікування

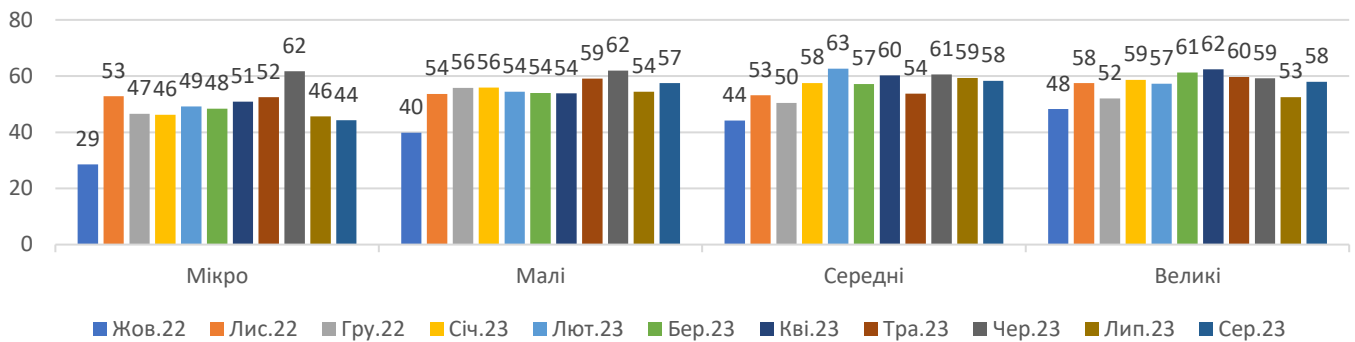
Рівень невизначеності щодо планів підприємств на наступні два роки в серпні істотно не змінився та становить 56,4% у серпні (у липні був 55,0%)

Рис. 7. Рівень невизначеності щодо діяльності підприємства у дворічній перспективі, % опитаних

Рівень невизначеності щодо планів на дворічну перспективу залежить від розміру підприємства. Спостерігається збільшення відсотка довгострокової невизначеності для великих (із 53% до 58%) та малих (із 54% до 57%) підприємств. Водночас показники невизначеності дещо зменшились для середніх (із 59% до 58%) та мікропідприємств (із 46% до 44%).

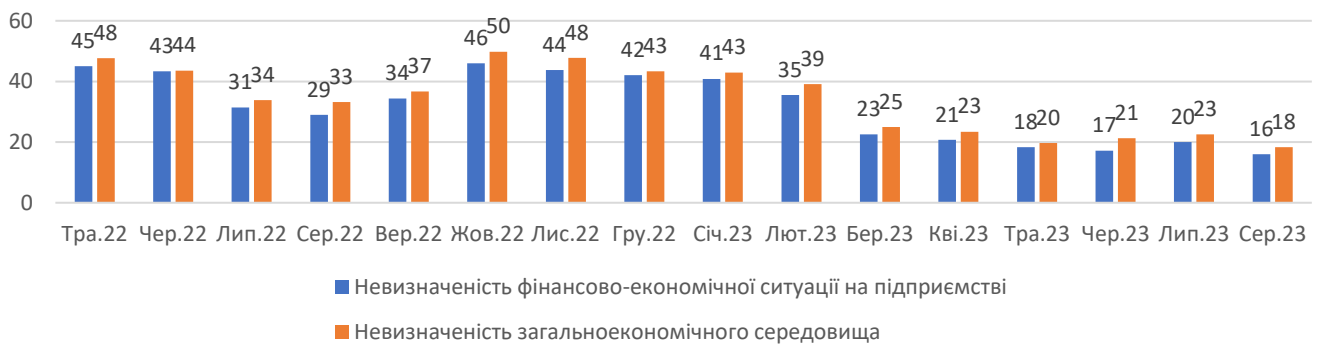
Рис. 8. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну на наступні два роки, за розміром підприємства

Піврічні очікування

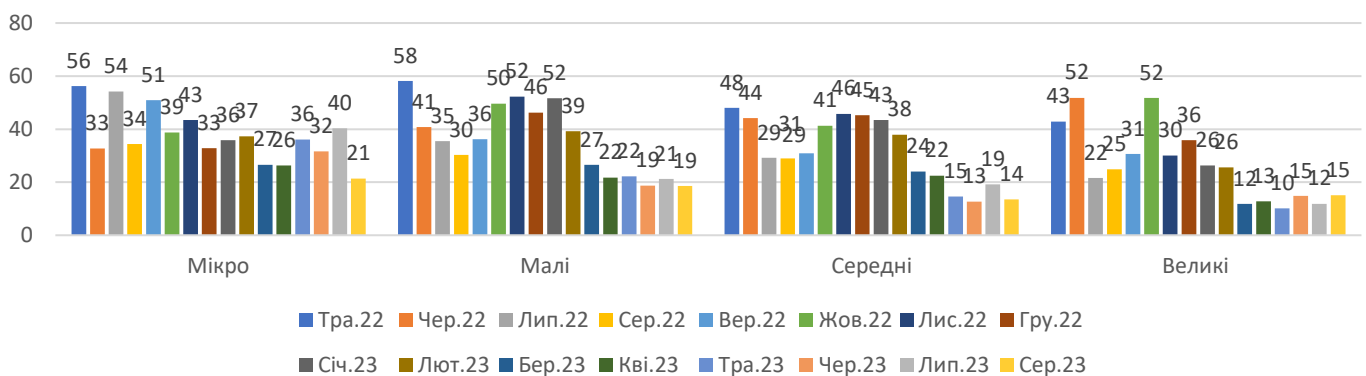
Рівень невизначеності в прогнозах піврічної перспективи зменшився. Невизначеність для фінансово-економічної ситуації зменшилась із 20% до 16%. А частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін загальнооекономічного середовища в цілому в країні, після збільшення два місяці поспіль, зменшилась із 23% до 18% у серпні 2023 року.

Рис. 9. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальнооекономічного середовища, % опитаних

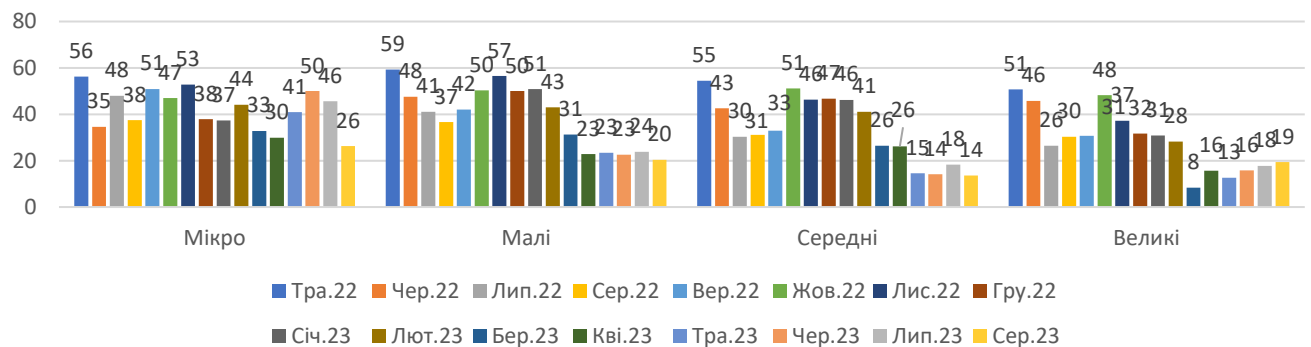
Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. У відсотковому розподілі найвищим залишається рівень невизначеності для мікропідприємств, хоча, варто зазначити, що показник зменшився вдвічі, із 40% у липні до 21% у серпні. Невизначеність для малих підприємств зменшилась із 21% до 19%, а для середніх – із 19% до 14%. Великі підприємства єдині, на яких зафіксовано незначне збільшення рівня невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на майбутні пів року (із 12% до 15%).

Рис. 10. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, **залежить від розміру підприємства**. Показник невизначеності мікропідприємств, залишаючись найвищим, як і у випадку з невизначеністю фінансово-економічної ситуації, суттєво зменшився (із 46% до 26%). А показник невизначеності для малих підприємств зменшився з 24% до 20% у серпні. Показник невизначеності для середніх підприємств є найнижчим та зменшився із 18% до 14%. Як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, показник невизначеності щодо загальноекономічного середовища єдиний, для якого зафіксовано збільшення відсотка, хоча і несуттєве (із 18% до 19%).

Рис. 11. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

Тримісячні очікування

Три місяці поспіль спостерігається незначне збільшення рівня невизначеності майже для всіх виробничих показників. Показники експорту - це єдине значення, для якого невизначеність зменшилась (із 7,7% до 6,3%). Невизначеність для кількості працівників у вимушених відпустках (із 13,7% до 16,1%) та для нових замовлень (із 10,2% до 12,8%) збільшилась найбільше. Найменш суттєвим є збільшення рівня невизначеності для всіх трьох заборгованостей.

Рис. 12. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

	Тра.22	Чер.22	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23	Лип.23	Сerp.23
Кількість працівників у вимушених відпустках	21.1	9.8	10	13.7	11.1	17.7	14	15.6	15	17.2	15.3	15.9	13.1	15	13.7	16.1
Дебіторська заборгованість	27.8	15.8	11.4	16.6	14.4	25.9	37.5	35	23.7	24.4	17.4	16.4	13.1	14.6	14	14.5
Кредиторська заборгованість	26.6	15	11.4	16.2	14.2	25.9	36.9	35.4	23.2	23.9	16.7	16.3	13.7	13.8	13.5	14.1
Податкова заборгованість	0	13.6	12.7	14.5	12.5	24.6	35.7	33	22.9	21.8	15.2	15.2	12.3	12.3	12.6	12.8
Нові замовлення	19.3	9.3	11.1	15.3	14	17.3	14.8	12.9	12.2	11.6	10	10	8	9.2	10.2	12.8
Кількість працівників	14.7	7.6	10.7	15.6	12.9	17.5	15.4	14.3	14	13.4	12.8	14.1	10.3	12.3	10.4	12.1
Запаси готової продукції	25.7	11.4	10.2	13.5	12.7	23.1	13.8	13.6	13.4	11.3	10	10.4	8	9.2	9.7	11.1
Продаж	17.4	9.3	9.4	15.1	12.1	17.3	14.2	12.7	11.3	11.5	10.2	9.3	7.1	8.2	9.5	10.6
Запаси сировини та матеріалів	21.4	10.6	10.9	14.1	12.7	16	14.4	13.8	12.4	11.6	10.5	9.8	8.3	9.4	8.6	10.6
Виробництво	16.5	10.1	8.2	14.3	11.7	17.1	14.6	12.9	12.2	11.5	10	8.6	7.1	8.2	9.3	10
Експорт	19.4	13.9	6.2	13.9	12.9	15.2	11.8	10.2	8.4	7.8	6.9	7	4.3	5.5	7.7	6.3

Created with Datawrapper

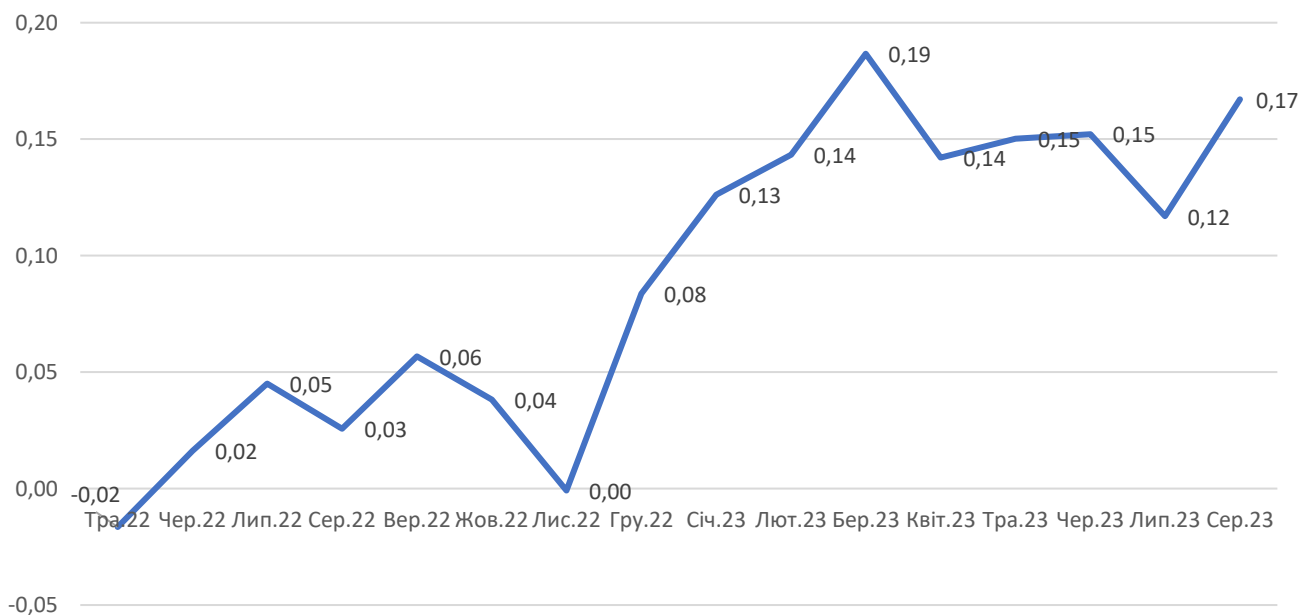
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

АГРЕГОВАНИЙ ПОКАЗНИК ПЕРСПЕКТИВ ПРОМИСЛОВОСТІ

Значення агрегованого показника перспектив промисловості (АППП) в серпні 2023 року порівняно з липнем значно покращилось, збільшившись із 0,12 до 0,17.

При цьому, у АППП спостерігаються позитивні зміни в значенні двох із трьох його складових: (1) *виробничі очікування* на наступні 3 - 4 місяці дещо збільшились, із 0,43 до 0,46, а (2) *оцінки портфелю нових замовлень* суттєво покращились, збільшившись майже вдвічі, із -0,24 до -0,14. Незначним чином зменшилися (3) *оцінки запасів готової продукції* — із -0,16 до -0,18.

Рис. 13. Агрегований показник перспектив промисловості

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

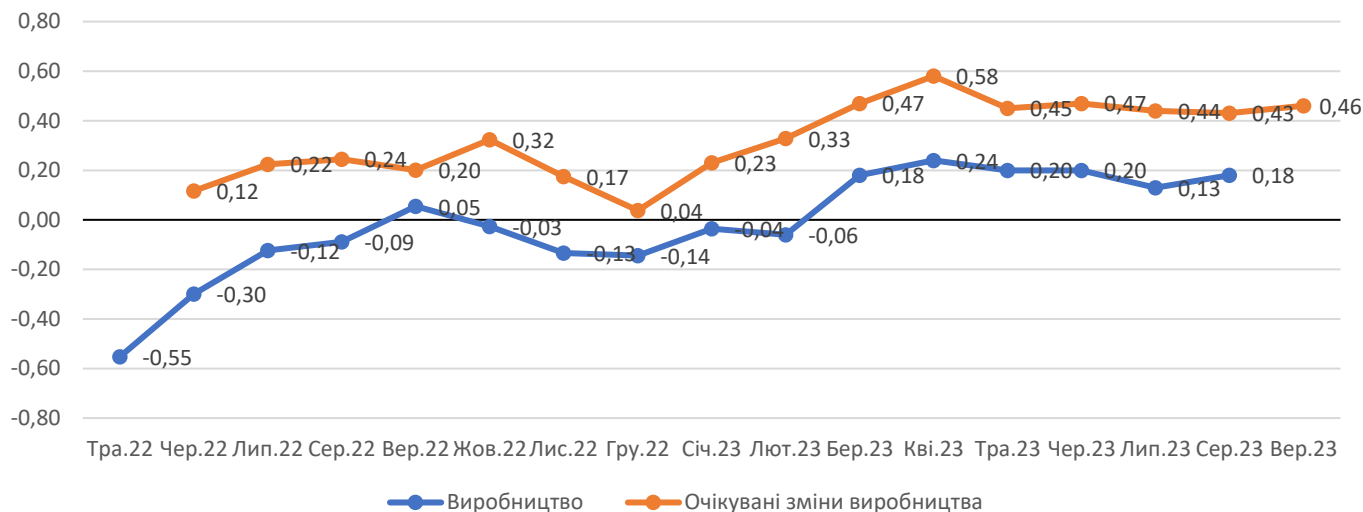
У серпні порівняно з липнем показники результатів виробництва покращились. Індекс змін ВИРОБНИЦТВА збільшився з 0,13 до 0,18. Частка підприємств, які скорочували обсяги виробництва, зменшилась із 16,0% до 12,8%, а частка тих підприємств, які нарощували обсяги виробництва, істотно не змінилась та становить 27,4% (була 27,1%). Частка тих виробництв, на яких змін не відбувалось, збільшилась із 56,8% до 59,8%.

Розмір. Серед підприємств різних розмірів найкращі результати показали середні (0,21) та великі (0,19) підприємства, показник яких є приблизно однаковим. Показник малих підприємств є дещо нижчим (0,13). Найгірші показники мають мікропідприємства, індекс яких є від'ємним та становить -0,12.

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення 1,00, а найменше — -0,25). Найкращі результати мали підприємства Полтавської (1,00), Тернопільської (0,47) та Одеської (0,44) областей. Найнижчі значення індексу зафіксовано для підприємств Харківської (-0,25) та Волинської (-0,19) областей.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація в харчовій (0,27) та поліграфічній (0,14) промисловості. Найнижчий та від'ємний показник мають металообробка (-0,05) та деревообробна (-0,04) промисловість.

Рис. 14. Індекс змін виробництва

Очікування щодо змін виробництва

Показник виробничих планів залишається без суттєвих змін уже чотири місяці поспіль. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА змінився лише незначним чином, збільшившись із 0,43 до 0,46. Зміни відбулись в основному за рахунок переходу тих, хто не планує змін до частки «оптимістів». Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, збільшилась із 44,2% до 47,6%, а частка тих, хто не очікує змін, зменшилась із 51,8% до 48,5%. Частка підприємств, які планують скорочувати обсяги виробництва, залишилась без істотних змін та становить 3,9% (була 4,0% у липні).

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найвищим та однаковим показник очікувань є для великих та середніх підприємств, він становить 0,48. Показник малих підприємств є дещо нижчим (0,42). Найгіршим та вдвічі нижчим показник очікувань є для мікропідприємств, який становить 0,21.

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Полтавська, Тернопільська, Львівська та Івано-Франківська (по 1,00 для кожної) області. Показник очікувань для Закарпатської області єдиний має від'ємне значення (-0,07).

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники очікувань поліграфічної (0,62) та харчової (0,59) промисловості. Найнижчий показник, який дорівнює нулю, має металообробка.

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У серпні темпи скорочення продажів уповільнились. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ збільшився з 0,12 до 0,18, повернувшись до червневих значень. У відсотковому розподілі зменшилась частка підприємств, які скорочували продажі (із 16,6% до 13,5%), а частка тих підприємств, на яких обсяги продажів нарощувались, майже не змінилась та становить 27,3% (була 27,1% у липні). Частка підприємств, на яких не відбувалось змін, у серпні збільшилась із 56,3% до 59,3%.

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ПРОДАЖІВ середніх (0,20) та великих 90,23) підприємств є найвищим. Показник малих підприємств становить 0,11. Найнижче та єдине від'ємне значення індексу мають мікропідприємства - -0,17.

Регіон. Найвище значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ зафіксовано для Полтавської (1,00) області, а також для Тернопільської (0,47), Одеської (0,44) та Львівської (0,39) областей. Найнижче значення мають показники Харківської (-0,25) та Волинської (-0,17) областей.

Галузь. Найвищий ІНДЕКС змін продажів мають харчова (0,26) та легка (0,13) промисловості. Найнижчі та від'ємні показники мають деревообробна (-0,04) промисловість та металообробка (-0,10).

Очікувані зміни продажів

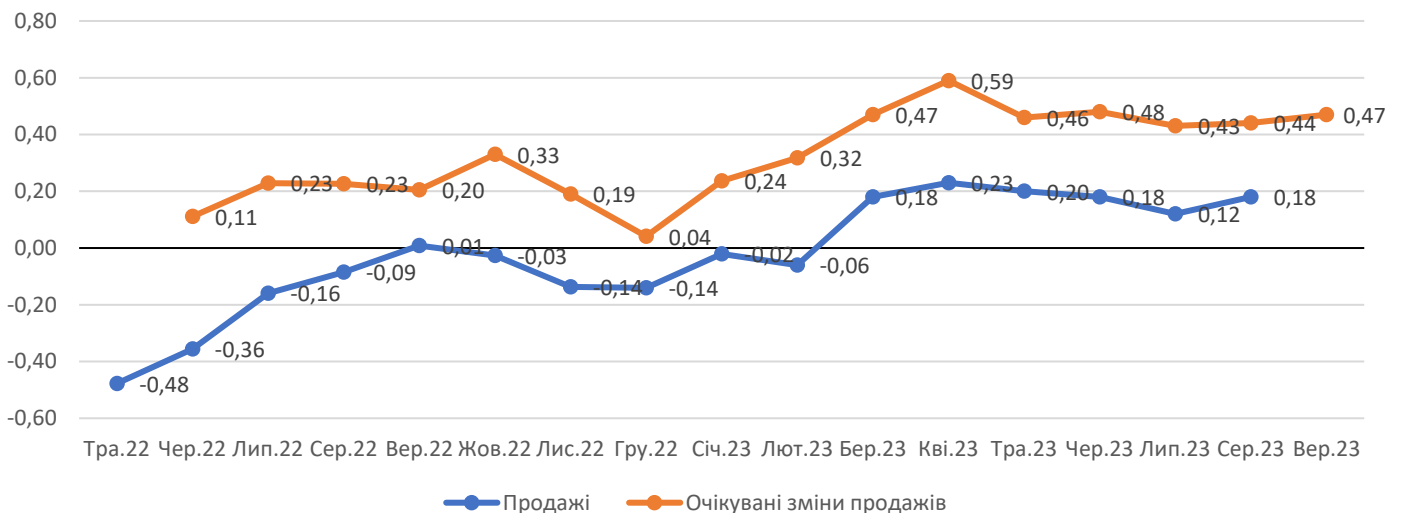
Очікування щодо обсягів продажів при цьому істотно не змінюються вже кілька місяців поспіль. ІНДЕКС очікуваних змін обсягів продажів змінився лише незначним чином, збільшившись із 0,44 до 0,47. Частка опитаних, які планують нарощувати обсяги продажів у наступні три місяці, збільшилась із 45,4% до 48,8%, водночас частка тих, хто очікує на їх скорочення, майже не змінилась та становить 4,0% (була 3,8% у липні). Водночас, відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, зменшився з 50,8% до 47,3%.

Розмір. Показники очікувань для середніх (0,49), великих (0,46) та малих (0,45) підприємств є вищими та приблизно однаковими. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить 0,21.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській, Тернопільській, Львівській та Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях, а також в Одеській (0,89) та Рівненській (0,84) областях. Показник очікувань для Закарпатської області має єдине від'ємне значення (-0,07).

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів мають поліграфічна (0,62) та харчова (0,59) промисловості. Показник очікувань металообробки є найнижчим та дорівнює нулю.

Рис. 15. Індекс змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

У серпні порівняно з липнем показники експорту знову покращились. Значення ІНДЕКСУ змін ЕКСПОРТУ збільшилось із -0,01 до 0,08, змінивши знак на додатний, що означає переважання у відсотковому розподілі частки тих, хто нарощував експорт. Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, у серпні дещо зменшилась, із 23,2% до 21,0%. Частка підприємств, які нарощували експорт, збільшилась із 20,5% до 26,1%. Частка тих підприємств, на яких обсяги експорту не змінились, зменшилась із 56,3% до 52,9%.

Розмір. Вищим та приблизно однаковим значення ІНДЕКСУ змін ЕКСПОРТУ є для середніх (0,13) та великих (0,11) підприємств. Показник малих підприємств становить -0,04. Найнижчим значення є для мікропідприємств (-0,44).

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Полтавської (1,00) та Львівської (0,07) областей. Найнижчим є значення для Сумської (-1,00) області.

Галузь. У галузевому розподілі ІНДЕКС ЗМІН ЕКСПОРТУ має найвище значення для харчової (0,15) та легкої (0,11) промисловості. Найнижче та від'ємне значення мають машинобудування (-0,09), металообробка (-0,11) та виробництво будівельних матеріалів (-0,12).

Очікувані зміни експорту

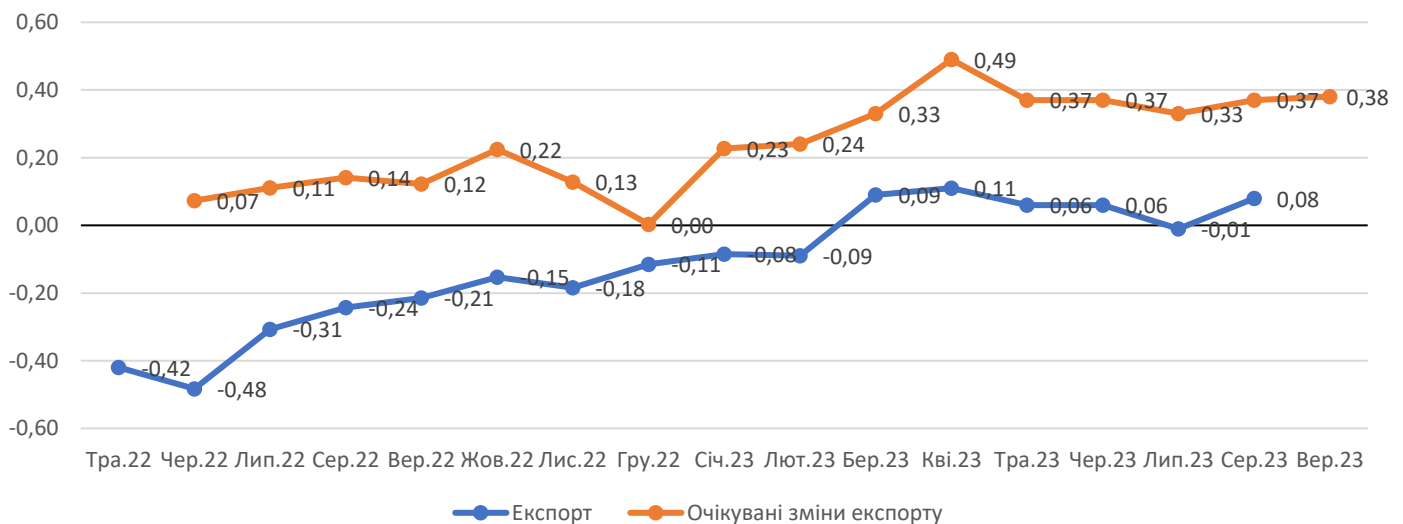
На наступні три місяці істотних змін показника не очікується. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ становить 0,38 (було 0,37). Частка тих, хто планує збільшення експорту, змінилась лише незначним чином, збільшившись із 37,4% до 38,4%, тоді як частка тих, хто планує скорочувати обсяги, істотно не змінилась та становить 4,5% (була 4,7%). Частка тих, хто не очікує жодних змін, також істотно не змінилась та становить 57,1% (було 57,9%).

Розмір. Найвищий показник очікувань щодо експорту мають великі (0,42) та середні (0,41) підприємства. Показник малих підприємств становить 0,12. Найнижчим та єдиним від'ємним показником очікувань є для мікропідприємств, для яких значення дорівнює нулю.

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської (по 1,00 для кожної) областей. Найгіршими є очікування представників бізнесу Сумської (-1,00) та Закарпатської (нуль) областей.

Галузь. Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ мають харчова та деревообробна (по 0,46 для кожної) промисловості. Найнижче значення має виробництво будівельних матеріалів (0,07).

Рис. 16. Індекс змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів сировини сповільнились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ збільшилось із 0,04 до 0,14. Частка респондентів, що повідомили про збільшення запасів сировини за минулий місяць, збільшилась із 20,0% до 23,5%. Водночас частка опитаних, що вказали на її скорочення, зменшилась із 17,5% до 11,1%. Частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось, збільшилась із 62,5% до 65,4%.

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є приблизно однаковим для середніх (0,15) та великих (0,17) підприємств. Показник малих підприємств є дещо нижчим (0,11). Показник мікропідприємств є найнижчим (0,02).

Регіон. Найвищі показники мають Полтавська (1,00), Одеська (0,56) та Тернопільська (0,53) області. Показники м. Києва (-0,43), а також Харківської (-0,37) області є найнижчими.

Галузь. У галузевому розподілі додатне значення мають харчова (0,29), хімічна (0,14) та легка (0,02) промисловості. Показники металообробки (-0,20) та деревообробної промисловості (-0,13) є найнижчими.

Очікувані зміни запасів сировини

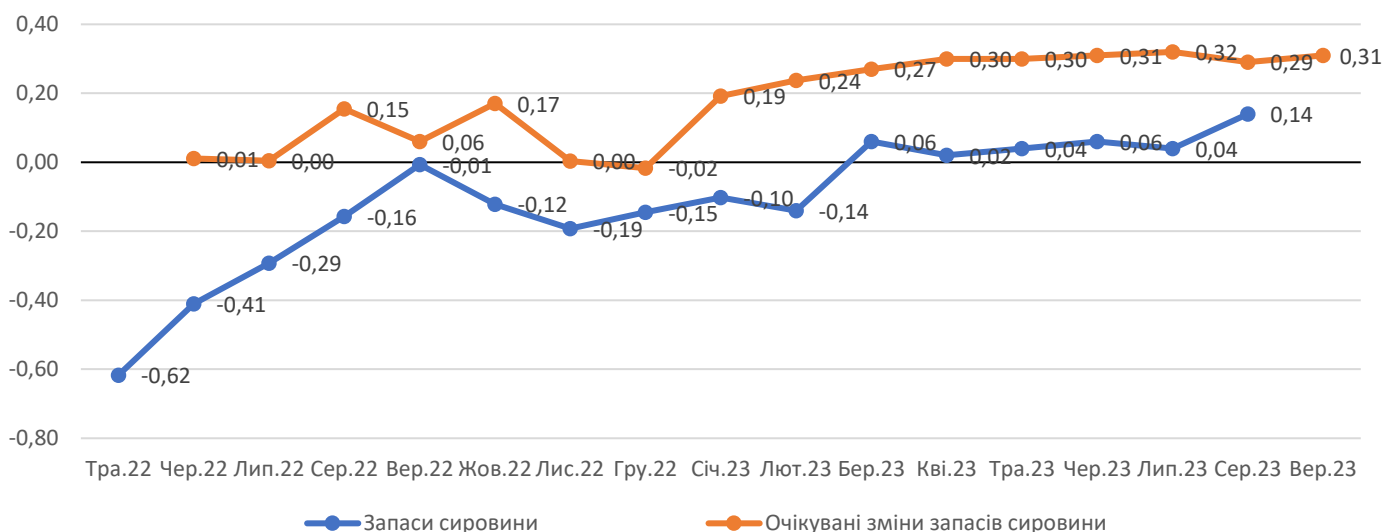
На наступні три місяці підприємці не очікують значних змін показника: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ становить 0,31 (був 0,29). У відсотковому розподілі частка респондентів, які очікують накопичення запасів сировини, істотно не змінилась та становить 34,7% (була 34,9%), водночас, частка тих, хто вважає, що запаси сировини будуть скорочуватись, зменшилась із 8,7% до 5,9%. Частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться, збільшилась із 56,4% до 59,5%.

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є вищим та однаковим для середніх та великих (по 0,34 для кожного) підприємств. Показник малих підприємств становить 0,25. Найнижче значення показника мають мікропідприємства (0,07).

Region. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Полтавської, Тернопільської та Івано-Франківської (по 1,00 для кожної) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва та Вінницької області (по -0,31), а також Сумської (-0,10) та Харківської (-0,06) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини мають харчова (0,49) та поліграфічна (0,25) промисловості. Найнижчим та від'ємним є значення індексу для металообробки (-0,06).

Рис. 17. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник запасів готової продукції істотно не змінився. Значення відповідного індексу в серпні становить -0,25 (було -0,27). У відсотковому розподілі зміни є незначними. Майже не змінилась частка респондентів, що повідомили про скорочення запасів готової продукції (33,6% у липні та 32,5% у серпні), так само, як і частка тих респондентів, у яких запаси зросли, становить 6,8% (була 5,6% у серпні). Частка респондентів, які зовсім не відчули змін, також залишилась без істотних змін та становить 60,7% (була 60,8%).

Розмір. Значення індексу залежно від розміру підприємства знаходиться приблизно в одному діапазоні та є нижчим для середніх (-0,31) та малих (-0,30) підприємств. Дещо вищим та приблизно однаковими є показники великих (-0,18) та мікропідприємств (-0,13).

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Найвищим значення індексу є для підприємств Сумської (0,20) та Чернігівської (0,17) областей. Найнижчими є індекси Львівської (-1,00), Івано-Франківської (-0,94) та Тернопільської (-0,84) областей.

Галузь. У галузевому розподілі показник машинобудування є найвищим та дорівнює нулю. Показники всіх інших галузей є від'ємними, але найнижчими є значення для поліграфії (-0,06) та харчової (-0,34) промисловості.

Очікувані запаси готової продукції

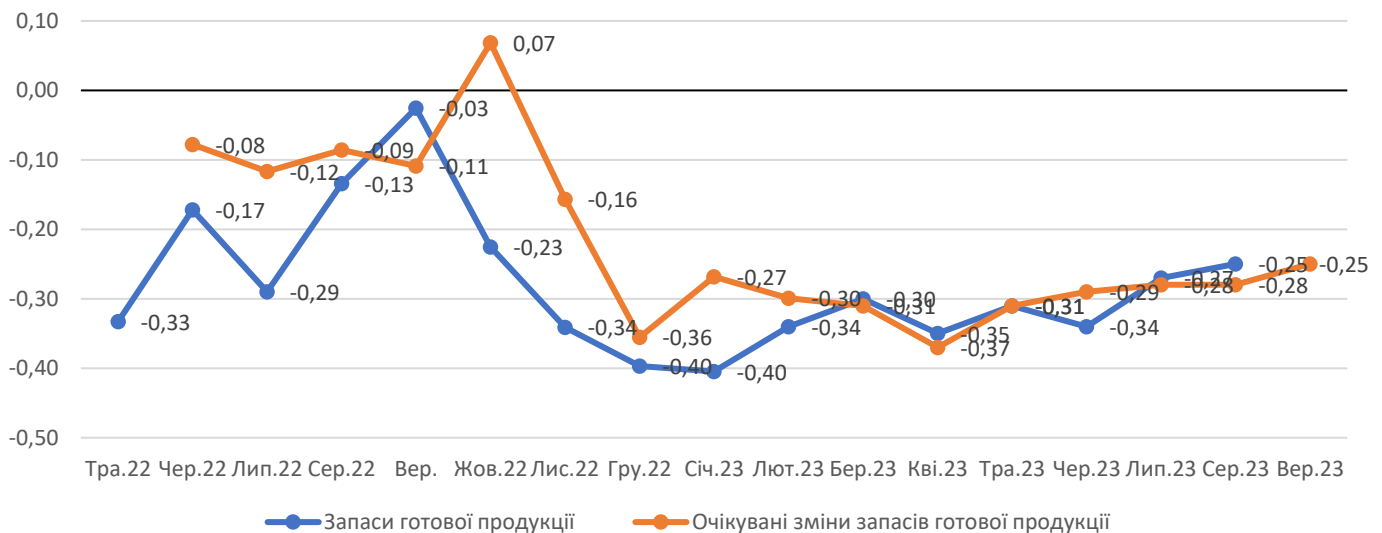
У майбутньому керівники підприємств також не очікують істотних змін показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ становить -0,25 (два місяці поспіль був -0,28). Незначним чином зменшилась частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці скорочуватимуться (із 33,5% до 30,7%), водночас, частка тих, хто очікує їх збільшення, дещо зросла (із 2,9% до 4,0%). Відсоток же тих, хто вважає, що нічого не зміниться, збільшився з 63,6% до 65,3%.

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Найвищим та приблизно однаковим значення індексу є для мікро- (-0,13) та великих (-0,10) підприємств. Показник середніх (-0,31) та малих (-0,30) підприємств є значно нижчим та приблизно однаковим.

Регіон. У регіональному розподілі вищим за нуль показник очікувань є для Кіровоградської (0,13) Черкаської (0,04), а також Запорізької та Закарпатської (по 0,03 для кожної) областей. Показник очікувань для Полтавської та Чернівецької областей дорівнює нулю. Показники інших областей мають від'ємне значення, та найнижчими є показники Тернопільської і Львівської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Значення індексу є найвищим для машинобудування та дорівнює нулю. Найнижчими є показники поліграфії (-0,40) та харчової (-0,38) промисловості.

Рис. 18. Індекси змін запасів готової продукції

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

Динаміка зростання нових замовлень дещо покращилась. ІНДЕКС ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ у серпні порівняно з липнем незначним чином збільшився, із 0,12 до 0,16. Частка тих, у кого зросла кількість нових замовлень, майже не змінилась та становить 25,7% (була 25,8%), частка тих, хто повідомив про скорочення їх кількості, зменшилась із 15,4% до 12,0%. Частка тих, хто не відчув змін, збільшилась із 58,9% до 62,3%.

Розмір. Значення індексу є приблизно однаковим для великих та середніх (по 0,17 для кожного) підприємств, а також для малих (0,15) підприємств. Показник мікропідприємств є найнижчим та єдиним від'ємним - -0,07.

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (1,00), Одеській (0,56) та Тернопільській (0,53) областях, у той час як у Дніпропетровській (-0,20) та Запорізькій (-0,07) областях нові замовлення найбільше скоротились.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для харчової промисловості (0,24) та поліграфії (0,14). Найнижчі та від'ємні показники мають хімічна промисловість (-0,05) та металообробка (-0,15).

Очікувані зміни нових замовлень

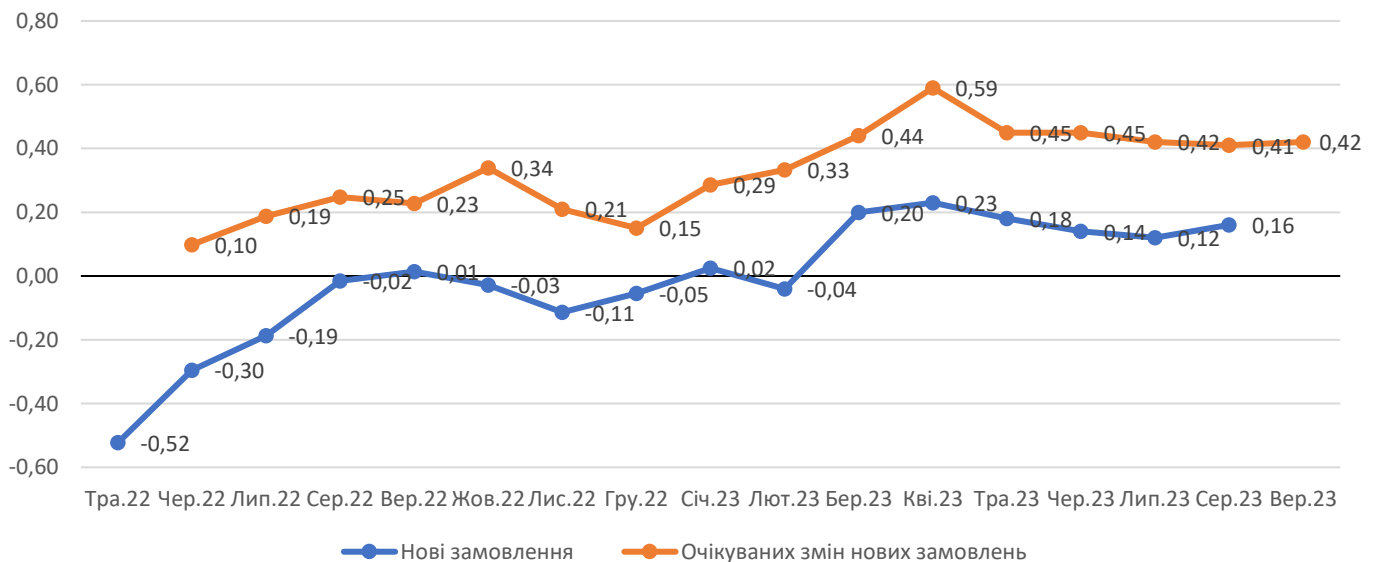
У наступні три місяці підприємці не очікують значних змін показника. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ становить 0,42 (було 0,41). Частка тих, хто очікує на збільшення нових замовлень, незначним чином збільшилась, із 42,7% до 44,9%. Водночас, із 53,3% до 51,1% зменшилась частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці. Частка респондентів, які очікують на скорочення обсягу нових замовлень, залишилась без змін та становить 4,1%.

Розмір. Показник очікувань є приблизно однаковим для великих (0,45), середніх (0,42) та малих (0,40) підприємств. Показник середніх та мікропідприємств є значно нижчим (0,29).

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Полтавській, Тернопільській та Івано-Франківській (по 1,00 для кожної) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Показник очікувань для Сумської області дорівнює нулю. Разом із тим, показники Дніпропетровської (-0,15) та Закарпатської (-0,07) областей є найнижчими та єдиними, що мають від'ємне значення.

Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають харчова (0,60) та поліграфічна (0,46) промисловості. Показник металообробки є найнижчим та дорівнює нулю.

Рис. 19. Індекси змін нових замовлень

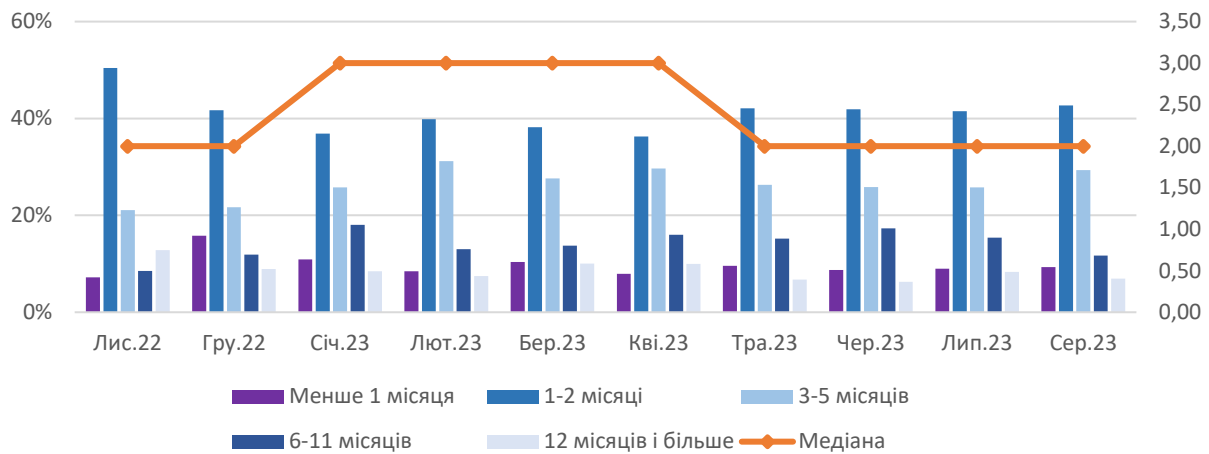

Забезпеченість замовленнями наперед

У серпні 2023 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств залишився на рівні попередніх 2-х місяців, на якому він був із травня до липня. Перед цим, у січні - квітні 2023 року, цей термін був більшим і складав три місяці.

52% підприємств повідомили в серпні, що мають замовлення на термін до 2-х місяців. Ця частка практично не змінюється з травня 2023 року. Зокрема, у серпні 9% підприємств мали замовлення на термін менше одного місяця, а 43% – на 1 - 2 місяці.

Рис. 20. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

Розмір. Забезпеченість замовленнями зростає зі збільшенням розміру підприємств. Так, мікропідприємства в середньому забезпечені новими замовленнями лише на один місяць (медіанне значення), тоді як малий бізнес – на 2, середній – на 3, а великий – на 4 місяці.

Більше 60% малих та мікропідприємств мають замовлення лише на період до двох місяців. Водночас 33% великих підприємств та 22% середніх забезпечені замовленнями на 6 місяців і більше.

Галузь. У серпні 2023 року найдовший середній термін нових замовлень було зафіксовано в хімічній промисловості, машинобудуванні та в поліграфічній промисловості: у середньому на 3 місяці (медіанне значення)¹.

Усі інші галузі промисловості, представлені в цьому опитуванні, у серпні були забезпечені замовленнями на 1,5 - 2 місяці. Також варто зазначити, що більше 70% підприємств у галузі виробництва будівельних матеріалів мають замовлення терміном лише до двох місяців. Ця частка більша ніж серед інших галузей промисловості.

Регіон. Між підприємствами в різних областях спостерігаються відмінності в забезпеченні замовленнями². Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Київської області, у якій, у середньому, він склав 12 місяців (медіанне значення).

Також ці терміни порівняно високі для підприємств Волинської (6 місяців), Полтавської (6 місяців) та Вінницької (4 місяці) областей. З іншого боку, найменший середній період замовлень – лише на один місяць – зафіксований у Харківській, Хмельницькій, Чернівецькій і Чернігівській областях та у м. Києві. У Дніпропетровській та Житомирській областях цей термін також у середньому невеликий – 1,5 місяця.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник дебіторської заборгованості істотно не змінився. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ становить -0,19 (було -0,18), що говорить про незначні зміни у відсотковому розподілі відповідей. Частка тих, хто повідомив про скорочення заборгованості, становить 33,8% (була 33,5%), частка тих, у кого накопичилась заборгованість, становить 13,0% (була 13,7%). Частка тих, для кого нічого не змінилось, незначним чином збільшилась, із 52,8% до 53,2%.

¹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що увійшли до категорії «Інші виробництва».

² До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

Розмір. Ситуація з дебіторською заборгованістю є приблизно однаковою та значно кращою для малих (-0,30) та середніх (-0,26) підприємств. Показник мікропідприємств становить -0,13. Показник великих підприємств є найвищим та становить -0,04.

Регіон. Зафіксовані суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів найбільше зростання дебіторської заборгованості було зафіксовано у Вінницькій (0,35) та Кіровоградській (0,34) областях. Водночас у Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській (по -1,00 для кожної) областях показник дебіторської заборгованості скоротився найбільше.

Галузь. При галузевому розподілі найвище та додатне значення має машинобудування (0,07). Найнижчими є показники легкої (-0,21) та харчової (-0,30) промисловості.

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

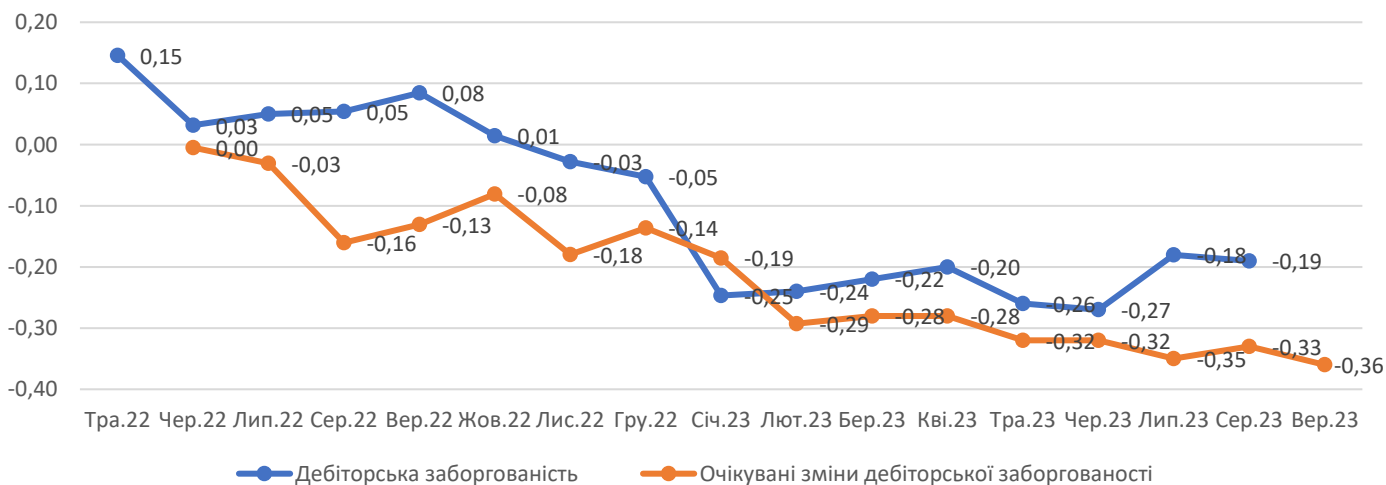
У перспективі трьох місяців підприємці очікують на незначне покращення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,33 до -0,36. Частка опитаних, що очікують накопичення заборгованості, істотно не змінилась та становить 2,7% (була 2,8%), водночас, частка тих, хто очікує на його зменшення, дещо підвищилась, із 36,6% до 38,2%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, дещо зменшилась із 60,6% до 59,1%.

Розмір. При розподілі за розміром найнижче та приблизно однакове значення показника мають малі (-0,42) та середні (-0,43) підприємства. Показник великих підприємств становить -0,23. Найвище значення індексу мають мікропідприємства (-0,16).

Регіон. У регіональному розподілі найбільше та вище за нуль значення має Кіровоградська (0,10) область, її показники мають значення вище за нуль. Найнижчими є показники Сумської, Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим є показник очікувань зі збільшення дебіторської заборгованості для деревообробної (-0,17) промисловості та машинобудування (-0,23), а найнижчий показник має харчова (-0,42) промисловість.

Рис. 21. Індеси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У серпні порівняно з липнем показник кредиторської заборгованості істотно не змінився. ІНДЕКС ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ становить 0,22 (був -0,23). Частка опитаних, що повідомили про накопичення заборгованості, дещо збільшилась (із 7,8% до 8,7%), тоді як частка тих, для кого кредиторська заборгованість скоротилась, знизилась із 33,3% до 32,0%. Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць, істотно не змінилась та становить 59,3% (було 58,9%).

Розмір. Показник малих (-0,35) та середніх (-0,27) підприємств є значно кращим. Показник великих (-0,09) та мікропідприємств (-0,08) є приблизно однаковим та гіршим.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є найгіршою у Вінницькій (0,31) Кіровоградській (0,23) та Черкаській (0,20) областях. Найкраща ситуація в Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській (по -1,00 для кожної) областях.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник для машинобудування (-0,03) та деревообробки (-0,06). Найнижчим є значення для харчової (-0,32), поліграфічної та легкої (по -0,31 для кожної) промисловості.

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

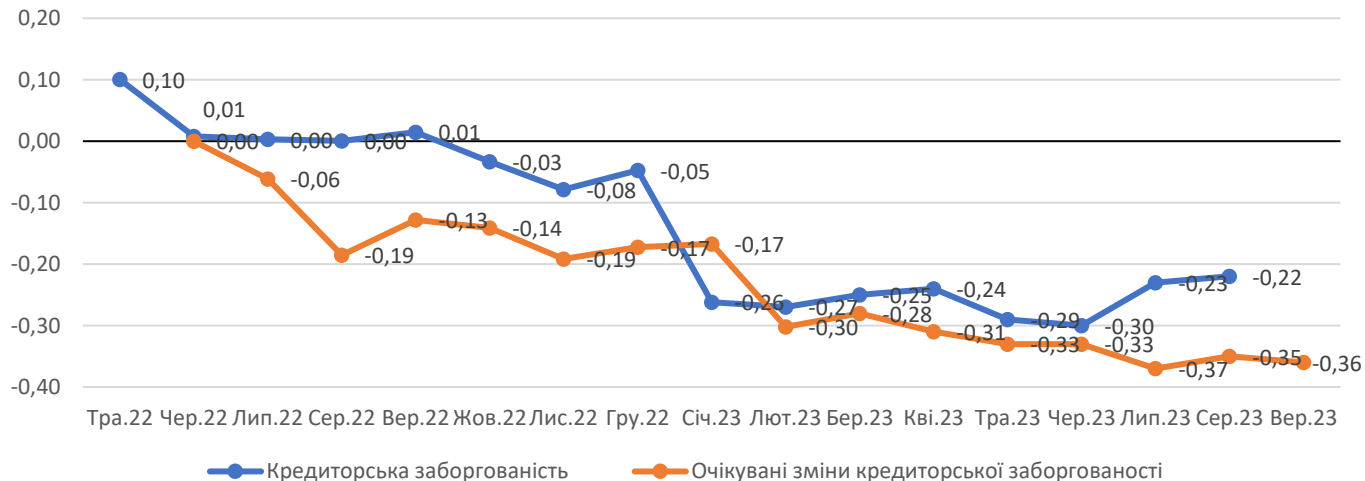
На наступні три місяці підприємці не очікують суттєвих змін показника. Індекс очікуваних змін кредиторської заборгованості становить -0,36 (був -0,35). Частка тих, хто очікує на скорочення обсягів кредиторської заборгованості, майже не змінилась (36,2% у липні та 36,3% у серпні), частка тих, хто очікує на її накопичення, не змінилась та становить 0,07%, як і попереднього місяця. Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, також майже не змінилась (була 63,1% і 63,0% у серпні).

Розмір. Показник очікуваної кредиторської заборгованості для великих (-0,25) та мікропідприємств (-0,16) є гіршим. Показник середніх (-0,43) та малих (-0,40) підприємств є нижчим та значно кращим.

Регіон. Показник очікувань за кредиторською заборгованістю є додатним та вищим від нуля для Вінницької (0,17) області. Найнижчими є показники Львівської, Івано-Франківської, Сумської, та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Серед галузей найвищими є показники машинобудування (-0,20). Найнижче значення мають харчова (-0,45) промисловість та поліграфія (-0,45).

Рис. 22. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення податкової заборгованості дещо прискорились. Індекс змін податкової заборгованості в серпні порівняно з липнем дещо зменшився, із -0,28 до -0,31. Частка підприємств, що повідомили про скорочення податкової заборгованості за минулий місяць, збільшилась із 30,8% до 32,6%, а частка респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості, при цьому, збільшилась менш істотно, із 1,3% до 2,3%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, зменшилась із 67,9% до 65,0%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є вищими для мікропідприємств (-0,09). Показник для середніх (-0,34) та малих (-0,38) є приблизно однаковим та значно нижчим. Значення великих підприємств становить -0,23.

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Найвищими та додатними є значення для м. Києва (0,33), Кіровоградської (0,07) та Черкаської (0,03) областей. Найнижчими є показники Сумської, Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвище значення має показник податкової заборгованості для металообробки - -0,08. Значення поліграфічної та харчової (по -0,40 для кожної) промисловості є найнижчими.

Очікувані зміни податкової заборгованості

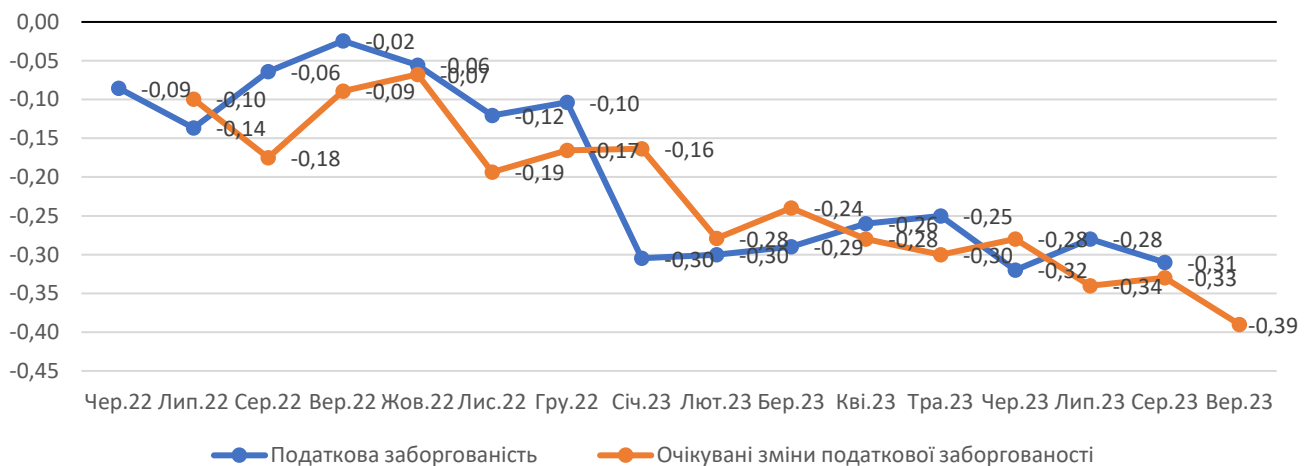
На наступні три місяці підприємці очікують значного покращення показника. Індекс очікуваних змін податкової заборгованості зменшився із -0,33 до -0,39. Збільшилась частка тих, хто прогнозує скорочення податкової заборгованості (із 34,7% до 37,5%), а частка тих, хто очікує на її збільшення, взагалі відсутня (була 0,3%). Із 65,1% до 62,5% зменшилась частка тих, хто не очікує змін.

Розмір. Показники очікувань щодо податкової заборгованості є гіршим для мікропідприємств (-0,14), показник великих підприємств становить -0,31. Показники малих (-0,44) та середніх (-0,42) підприємств є значно кращими.

Регіон. У регіональному розподілі показник очікувань Черкаської, Хмельницької, Вінницької, Чернігівської, Закарпатської та Запорізької областей дорівнює нулю. Показник Львівської, Івано-Франківської, Сумської та Тернопільської областей є найнижчим (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є для металообробки - -0,08. Найнижчими є показники для поліграфічної (-0,40) та харчової (-0,48) промисловості.

Рис. 23. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення зайнятості сповільнюються, показник поступово збільшується вже три місяці поспіль. Індекс змін кількості працівників у серпні порівняно з липнем збільшився із -0,05 до -0,03. Частка опитаних респондентів, що повідомляють про скорочення кількості співробітників, задіяних в усіх операціях, майже не змінилась та становить 8,5% (була 8,4%), водночас, частка тих, хто вказав на їх збільшення, дещо підвищилась, із 2,6% до 4,7%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, зменшилась із 89,0% до 86,8%.

Розмір. Показник є вищим та приблизно однаковим для малих (-0,02), великих (-0,03) та середніх (-0,04) підприємств. Водночас показник мікропідприємств є суттєво нижчим (-0,12).

Регіон. У регіональному розподілі вищими за нуль є показники Одеської (0,11), Закарпатської (0,10), Запорізької (0,07) та Кіровоградської (0,02) областей. Найнижче значення мають Харківська (-0,32) область та м. Київ (-0,24).

Галузь. Показник харчової (0,01) промисловості єдиний вищий за нуль. Показники хімічної промисловості та деревообробки (-0,09 для кожної) є найнижчими.

Очікувані зміни кількості працівників

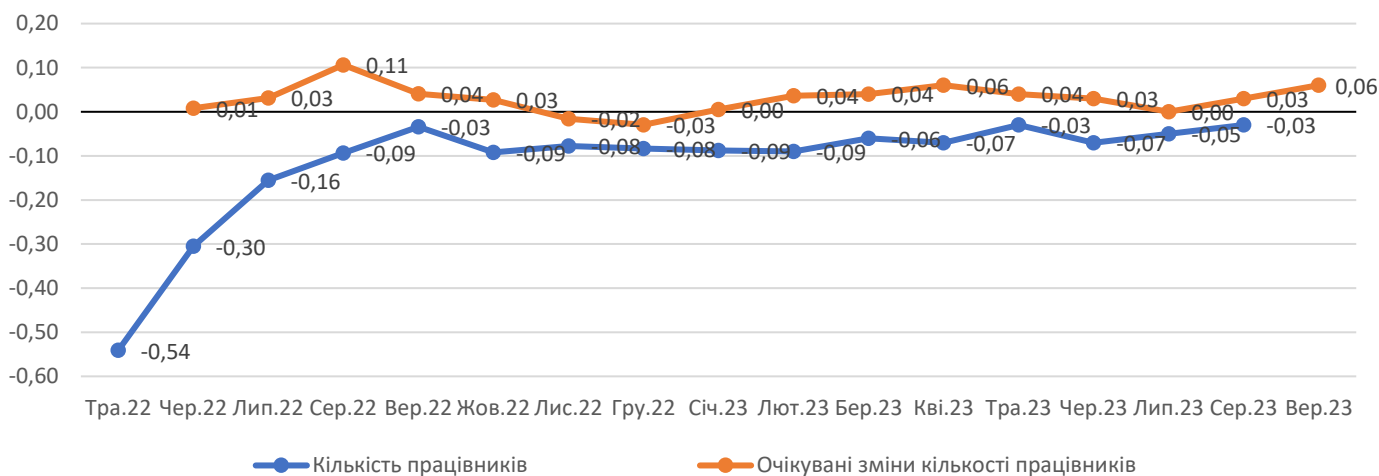
У майбутні три місяці опитані керівники підприємств очікують на подальше збільшення кількості працівників: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ збільшився з 0,03 до 0,06. У відсотковому розподілі частка тих опитаних, які вважають, що кількість працівників на підприємстві зростає, істотно не змінилась (6,6% у липні та 7,0% у серпні). Водночас, частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників, зменшилась удвічі, із 4,3% до 2,3%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, майже не змінилась та становить 90,7% (була 89,1%).

Розмір. У залежності від розміру підприємства, показники очікуваних змін розташовані приблизно в одному діапазоні. Показник великих (0,09) та середніх (0,05) підприємств є вищим. Показники малих (0,01) та мікропідприємств (0,02) є нижчими та приблизно однаковими.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі найвищий показник очікувань зафіксовано для Київської (0,24) та Чернігівської (0,20) областей. Найнижчим та єдиним від'ємним значення показника є для Дніпропетровської (-0,15) області.

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для деревообробної (0,10), харчової (0,05) та легкої (0,03) промисловості. Найнижчий та від'ємний показник мають виробництво будівельних матеріалів (-0,04) та хімічна промисловість (-0,10).

Рис. 24. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

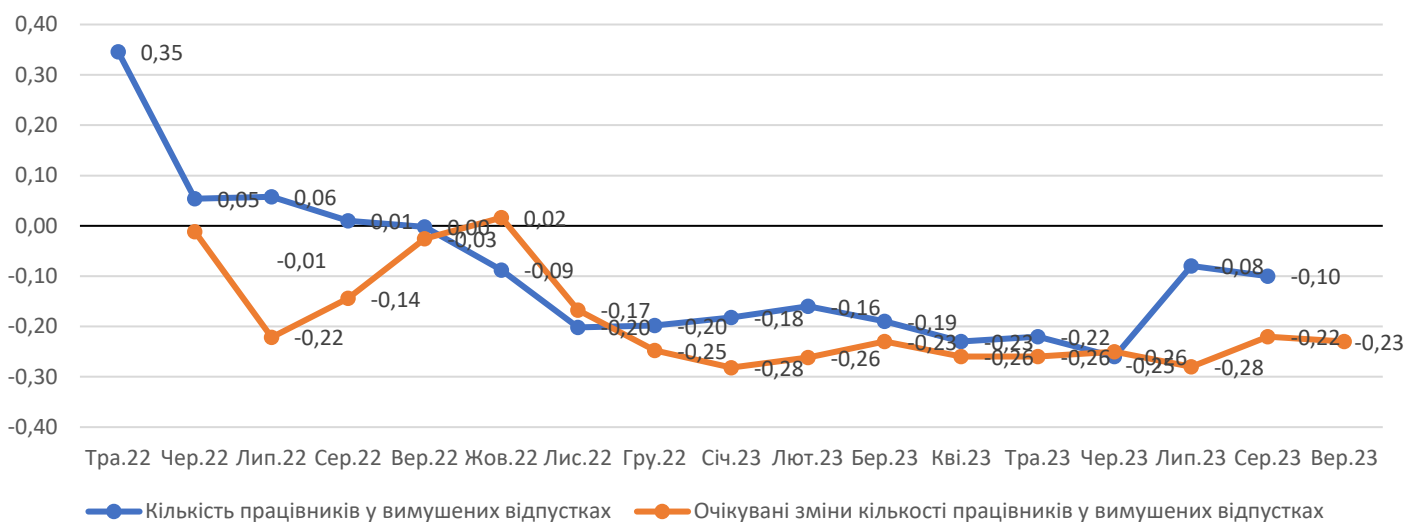
Темпи скорочення кількості працівників у вимушених відпустках знову сповільнились. ІНДЕКС ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ, після різкого збільшення в липні, у серпні дещо зменшився, із -0,08 до -0,10. Частка тих, хто повідомив про збільшення таких працівників, незначним чином зменшилась, із 9,9% до 8,0%. Водночас, частка тих, хто вказав на їх скорочення, не змінилась та становить 18,5%, як і минулого місяця. Частка тих, для кого за минулий місяць ситуація не змінилась, дещо збільшилась, із 71,6% до 73,5%.

Розмір. Показник мікро- (-0,11), малих (-0,09) та великих (-0,05) підприємств є вищим та приблизно однаковим, а показник середніх (-0,16) підприємств є дещо нижчим.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Тернопільської та Волинської (по 0,16 для кожної) областей, а також Вінницької (0,8) області, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють у Львівській (-0,93) та Житомирській (-0,50) областях

Галузь. У галузевому розподілі гірші показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках мають металообробка та машинобудування, показники яких дорівнюють нулю. Показник поліграфічної (-0,33) промисловості є найнижчим.

Рис. 25. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці не очікують істотних змін. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ становить -0,23 (був -0,22). Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, дещо зменшилась, із 2,2% до 1,3%. Водночас, частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, істотно не змінилась та становить 25,2% (була 25,7%). Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, незначним чином збільшилась, із 72,1% до 73,6%.

Розмір. Показники мікро- (-0,03) та великих (-0,14) підприємств є вищими. Показники середніх (-0,27) та малих (-0,33) підприємств є значно нижчими.

Регіон. Показники очікувань для Волинської, Вінницької, Черкаської, Чернігівської, Кіровоградської, Полтавської, Закарпатської, Запорізької та Дніпропетровської областей, а також для м. Києва дорівнюють нулю. Показники Львівської (-0,96) та Івано-Франківської (-0,88) областей є найнижчими.

Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо кількості працівників у вимушених відпустках для металообробки, який дорівнює нулю. Найнижчим є показник для харчової (-0,38) промисловості.

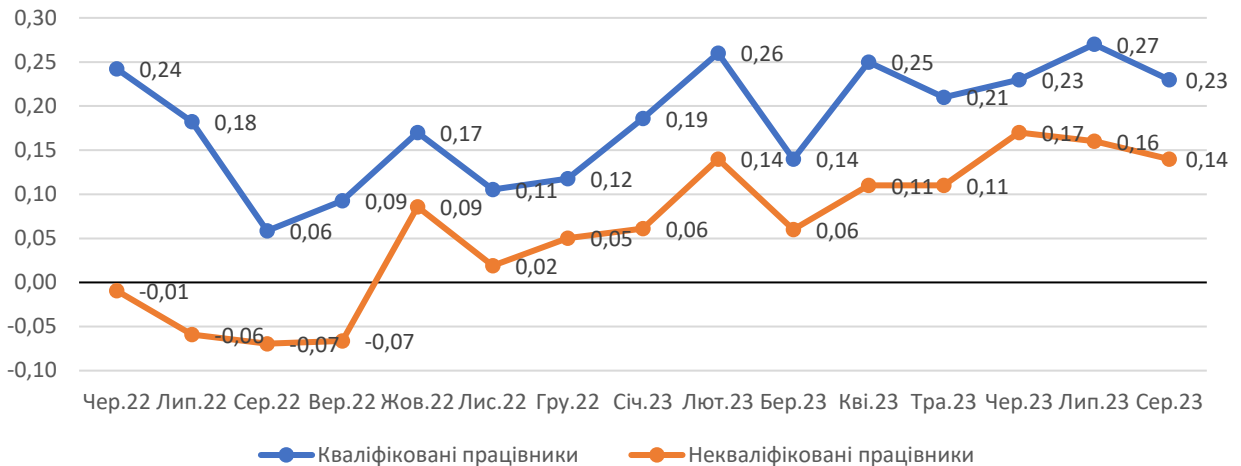
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ

У серпні 2023 року зменшився показник труднощів у пошуку як кваліфікованих, так і некваліфікованих працівників. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ зменшилось із 0,27 до 0,23. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ У ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ зменшилось із 0,16 до 0,14.

Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, зменшилась із 27,5% до 25,4%. Так само як і частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників (із 18,7% до

17,6%). Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників, істотно не змінився та становить 1,2% (був 1,5%), тоді як частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, незначним чином зменшилась, із 5,2% до 4,4%. При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, збільшилась із 71,0% до 73,4%, а для некваліфікованих працівників відсоток збільшився із 76,2% до 78,0%.

Рис. 26. Індекси змін кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Кваліфіковані працівники

Розмір. Залежно від розміру підприємства, показник є нижчим та однаковим для середніх та великих (по 0,23 для кожного) і для малих (0,24) підприємств. Найважче шукати кваліфікованих працівників мікропідприємствам, показник яких є найвищим та становить 0,32.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності на ринку праці. У регіональному розподілі найлегше шукати кваліфікованих працівників у Черкаській, Закарпатській та Харківській областях, показник яких дорівнює нулю. Найбільші складнощі з пошуком кваліфікованих працівників мають Чернігівська та Полтавська (по 1,00 для кожної) області.

Галузь. У галузевому розподілі менше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників має хімічна промисловість (0,17). Важче шукати кваліфікованих працівників для металообробки (0,47) та машинобудування (0,41).

Некваліфіковані працівники

Розмір. Найлегше шукати некваліфікованих працівників малим (0,06) підприємствам. Індекс труднощів у пошуку некваліфікованих працівників для середніх (0,14), мікро- (0,18) та великих (0,20) підприємств.

Регіон. У регіональному розподілі найлегше шукати некваліфікованих працівників у Чернівецькій (-0,25) та Сумській (-0,71) областях, показники яких мають від'ємне значення. Найбільші складнощі з пошуком некваліфікованих працівників у Чернігівській (1,00) Полтавській (0,89) та Дніпропетровській (0,85) областях.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для металообробки (0,44) та деревообробної (0,25) промисловості, найнижчим є значення для виробництва будівельних матеріалів та легкої промисловості (по 0,05 для кожної).

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

Головною проблемою для бізнесу, пов'язаною із повномасштабним російським вторгненням, у серпні 2023 року було **зростання цін на сировину та матеріали**. Ця проблема виходить на перше місце вже шість місяців поспіль у 2023 році: як і в березні - липні, у серпні 2023 року вона була найпоширенішою проблемою для опитаного бізнесу. Водночас, у серпні абсолютне значення цієї перешкоди знову зросло після зменшення в липні: тоді як у липні на зростання цін скаржились 52% підприємств, у серпні таких стало 57%.

Друге місце в рейтингу перешкод зайняли **складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України**. Ця проблема торкнулася 41% опитаних підприємств, що дещо менше ніж у червні та липні, коли відповідна частка складала 41%.

Третє місце в рейтингу перешкод у серпні поділили такі проблеми, як **розрив ланцюжків постачання та зменшення попиту на продукцію або послуги**. На ці обидві проблеми вказали по 37% опитаних підприємств. При цьому, якщо в попередньому місяці про проблему з ланцюжками постачання повідомляла така ж частка респондентів, то про зменшення попиту стали говорити дещо частіше. У липні ця проблема була актуальною для 34% опитаного бізнесу.

Дещо менше респондентів – 35% – у серпні зіштовхнулися з **браком робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників**. Ця частка незначно зменшилася порівняно з попереднім місяцем, коли підприємства, яким не вистачало працівників, складали 38% вибірки. Але через зростання впливу інших перешкод проблема з персоналом опустилася з третього місця в рейтингу перешкод у липні на п'яте місце в серпні.

Шосте місце в рейтингу перешкод, спричинених повномасштабним російським вторгненням, у серпні 2023 року зайняли **перебої з електро-, водо- та теплопостачанням**. Про такі перебої повідомили 34% підприємств, що більше ніж найнижче станом на 2023 рік значення (29%), зафіксоване в квітні, але значно менше за рівень від 50% і вище, на якому ця проблема знаходилася з жовтня 2022 року до лютого 2023 року внаслідок найбільш руйнівних ударів країною-агресором по енергетичній інфраструктурі України.

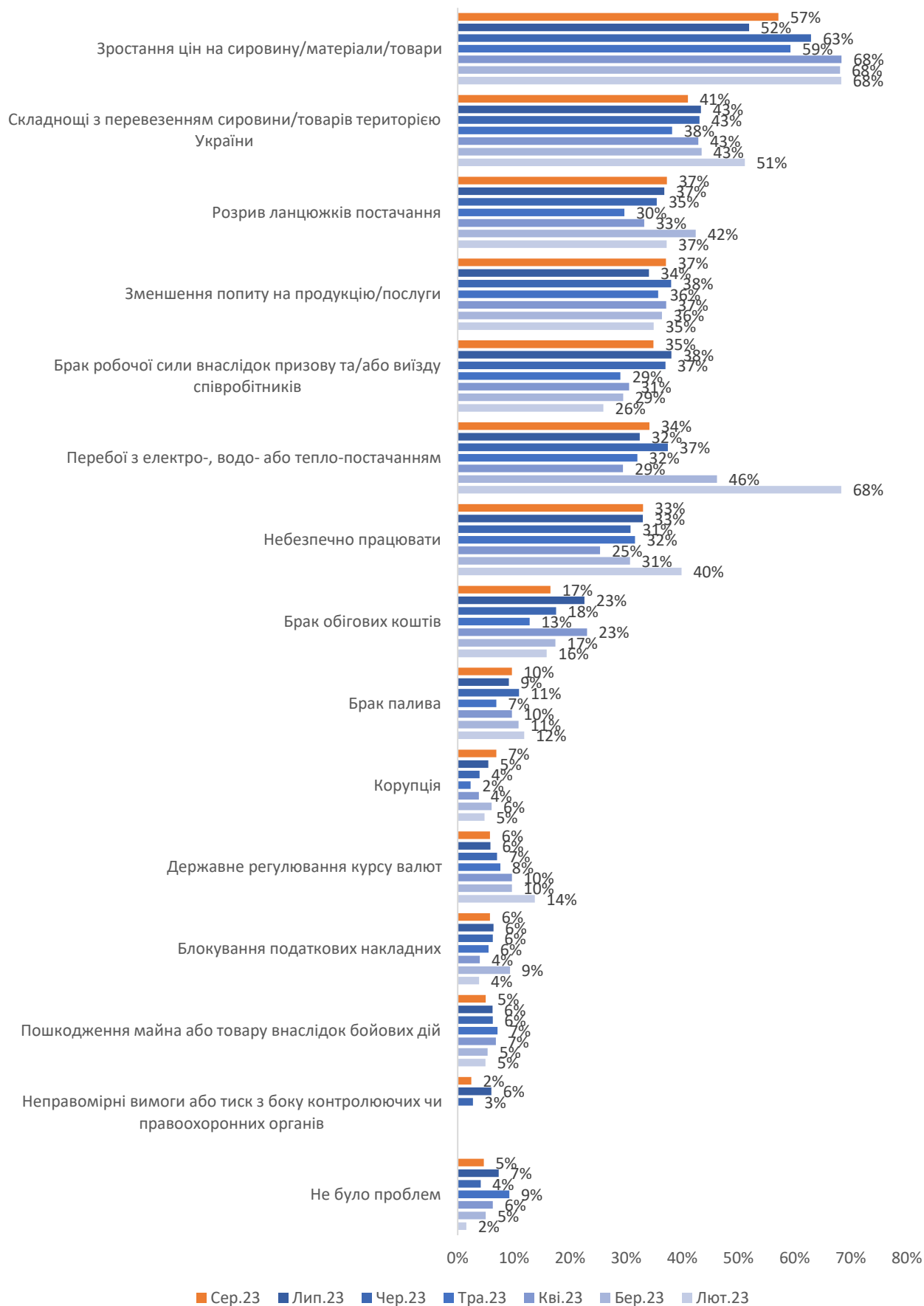
Третина опитаного бізнесу (33%) в серпні говорила про те, що **працювати небезпечно**. Ця частка залишається відносно сталою протягом останніх чотирьох місяців. Проблема безпеки для роботи опинилася на сьомому місці в рейтингу перешкод.

На восьме місце цього рейтингу вийшов **брак обігових коштів**, який став проблемою для 17% опитаних, а на дев'яте – **брак палива**, на який поскаржилися 10%. При цьому, важливість браку обігових коштів зменшилася порівняно з липнем, коли про цю проблему повідомляли 23% підприємств.

На десяте місце вийшла проблема **корупції**. На неї вказали 7% опитаного бізнесу. Протягом останніх чотирьох місяців частка респондентів, які повідомляють про корупцію, поступово зростала невеликими темпами. Для порівняння, у травні 2023 року ця частка складала лише 2%.

Про такі перешкоди, як **державне регулювання курсу валют, блокування податкових накладних, пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій та неправомірні вимоги або тиск з боку контролюючих чи правоохоронних органів**, повідомили від 6% і менше підприємств. Крім цього, 5% підприємств, опитаних у серпні 2023 року, сказали, що не зіштовхнулися з жодними проблемами.

Рис. 27. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Проблеми бізнесу різного розміру. Мікро-, малі та середні підприємства частіше від великих скаржаться на зростання цін на сировину або матеріали. Так, частка бізнесу, який у серпні зіштовхнувся з цією перешкодою, складає від 58% до 63% серед підприємств менших розмірів, тоді як серед великого бізнесу – 45%.

Крім цього, мікропідприємства частіше від підприємств більших розмірів повідомляють про такі перешкоди, як зменшення попиту (52%) та перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням (66%).

З іншого боку, середні та великі підприємства більшою мірою відчувають брак робочої сили (41% та 36% відповідно), ніж малий та мікробізнес (до 30%). Також великі підприємства частіше говорять про небезпеку для роботи під час війни (45%).

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. У хімічній та деревообробній галузях промисловості частіше ніж в інших вказують на найголовнішу проблему для опитаного бізнесу в серпні 2023 року: зростання цін на сировину чи матеріали (більше 70% підприємств)³.

Більше половини підприємств хімічної промисловості та галузі виробництва будівельних матеріалів скаржаться на складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України. Це більша частка ніж у решті галузей промисловості.

Також у хімічній промисловості найбільше відчувається розрив ланцюжків постачання (70%). Проблема зменшення попиту стала найгострішою для таких галузей, як машинобудування, деревообробка та виробництво будівельних матеріалів (більше 50%). Крім того, у деревообробній галузі найчастіше повідомляли про брак робочої сили через виїзд або мобілізацію співробітників (48%).

Проблеми бізнесу за регіонами. На зростання цін на сировину або матеріали найчастіше скаржиться опитаний бізнес Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Сумської та Тернопільської областей. У цих регіонах 80% та більше опитаних повідомили про цю проблему⁴.

Складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України були найвідчутнішою проблемою для бізнесу Вінницької та Івано-Франківської областей, а також м. Києва (більше 70%).

Розрив ланцюжків постачання найбільше відчувається опитаними підприємствами у Вінницькій та Івано-Франківській областях (більше 70%), а зменшення попиту – у Вінницькій, Полтавській та Хмельницькій (більше 60%).

У Вінницькій, Дніпропетровській і Чернівецькій областях зафіксовані найвищі частки бізнесу, який зіштовхнувся з браком робочої сили через повномасштабну війну (більше 70%).

Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У серпні 2023 року показник завантаження виробничих потужностей незначною мірою зменшився порівняно з липнем, однак залишається одним із найвищих за всі хвили опитуванні. У серпні 7% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що на рівні попереднього місяця (7%). Водночас частка підприємств, які працюють майже на повну потужність (75% - 99%), становила 50% (була 53% у червні та 52% у липні). У результаті, сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 57% (у липні – 59%). Для порівняння, відповідний показник був найвищим за всі хвили опитування в червні – 62%.

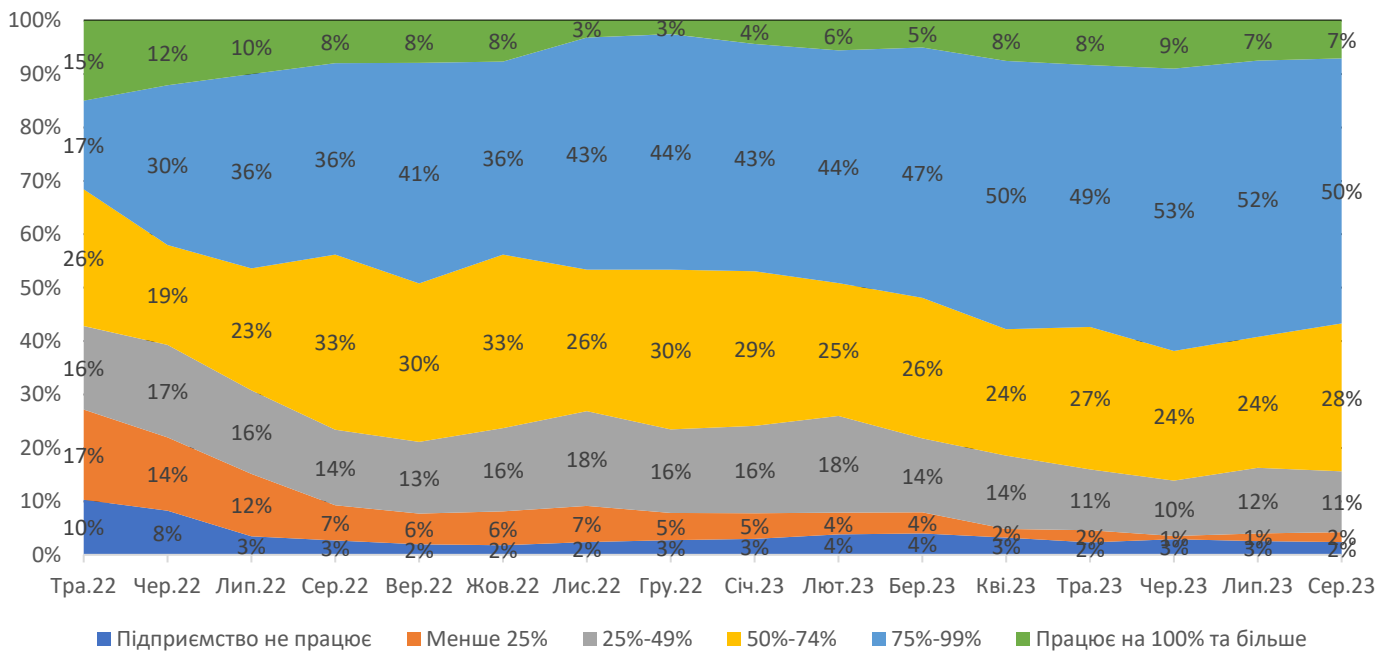
У серпні 2% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Цей показник продовжує залишатися низьким із липня 2022 року, у діапазоні 2% – 4%. Також залишається низькою частка підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва, – лише 2% у серпні (1% у липні). Окрім цього, 11% підприємств працювали в серпні на рівні 25% - 49% довоєнних виробничих

³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁴ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

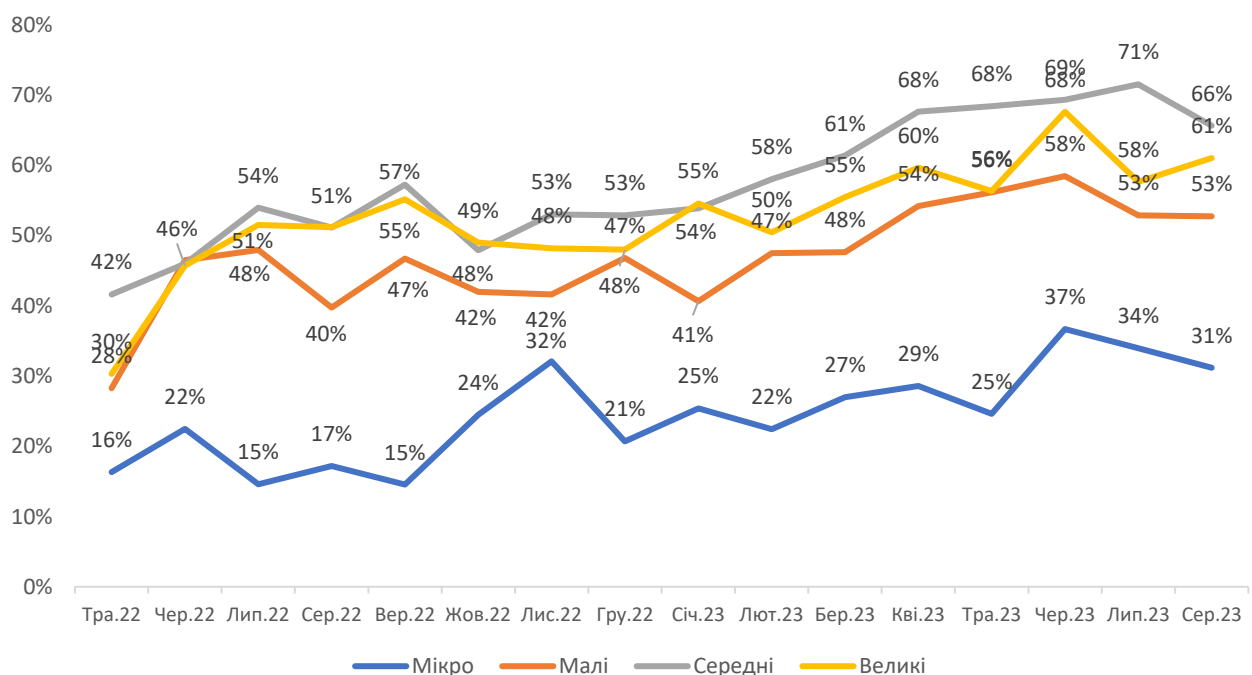
потужностей (12% у липні). **У підсумку, у серпні лише 16% підприємств працювали менше ніж на половину потужності, порівняно з довоєнним часом.**

Рис. 28. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

Результати бізнесу різного розміру. Середній бізнес продовжує демонструвати найкращий темп відновлення виробництва. На майже повну та повну потужність порівняно з довоєнним періодом працювало в серпні 66% середніх підприємств, що дещо нижче ніж у попередньому місяці (71% у липні). Водночас відповідний показник зріс для великого бізнесу – із 58% у липні до 61% серпні. Частка малих підприємств, які працювали майже на повну та повну потужність, не змінилася (53% у липні та серпні). Для мікробізнесу показник залишається на низькому рівні – 31% у серпні (34% у липні).

Рис. 29. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Станом на липень 2023 року не працювали 11% представників мікробізнесу (17% у червні та 16% у липні). Для порівняння, великий та середній бізнес майже повністю відновив роботу (не працював лише відповідно 1% та 1% опитаних у серпні). Серед малих підприємств не відновили роботи 2% опитаних. Таким чином, **мікробізнес досі залишається більш чутливим до викликів воєнного часу.**

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь залишається лідером з відновлення переробної промисловості. У серпні 72% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, що на рівні результату липня (72%), але дещо нижче від результату інших попередніх місяців (78% у червні, 73% у квітні та травні). На другій сходинці завантаження підприємств легкої промисловості – 64% (у липні – 66%). Також зменшилося завантаження поліграфічної промисловості – із 64% у липні до 57% у серпні. Водночас зросло завантаження потужностей хімічної промисловості – із 35% у липні до 43% у серпні. Найскладнішою ситуація залишається в металургії та металообробці, у яких лише 10% підприємств працювали на майже повну та повну потужність, що є катастрофічним зниженням порівняно з липнем (було 26% у липні).

Рис. 30. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23	Лип.23	Сер.23
Харчова промисловість	58	61	62	62	58	63	62	66	66	73	73	78	72	72
Легка промисловість	43	47	62	44	60	46	46	52	63	65	55	69	66	64
Поліграфічна промисловість	57	53	61	53	75	54	33	50	58	62	60	71	64	57
Хімічна промисловість	32	25	38	11	27	25	35	36	30	42	42	36	35	43
Виробництво будматеріалів	11	13	39	33	29	25	14	14	15	30	38	38	44	41
Машинобудування	33	33	40	32	51	33	37	46	39	43	30	47	38	39
Деревообробна промисловість	35	25	22	26	43	22	18	17	13	42	33	36	38	30
Металургія та металообробка	26	26	20	10	13	17	23	24	22	20	29	27	26	10

Результати за регіонами Як і під час попередніх хвиль опитування, майже на повну та повну потужність у серпні продовжують працювати всі або майже всі підприємства Івано-Франківської (100%), Львівської (100%), Полтавської (100%), Тернопільської (100%), Рівненської (96%), Одеської (93%) та Вінницької (92%) областей.

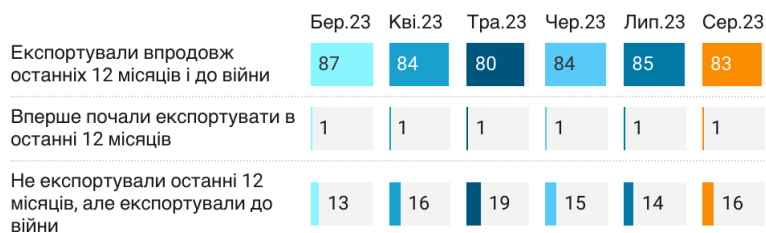
Водночас, ситуація залишається найскладнішою в прифронтових Запорізькій та Харківській областях, у яких, відповідно, 0% та 10% підприємств працювали на високому рівні завантаження потужностей. Низький рівень завантаження також на підприємствах Кіровоградської (39%), Сумської (30%), Черкаської (37%) областей, а також міста Києва (19%). Таким чином, проблеми з відновленням залежать не лише від географічного розташування бізнесу та близькості до лінії фронту, а й від логістичних, енергетичних та інших викликів, які дещо відрізняються за регіонами.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

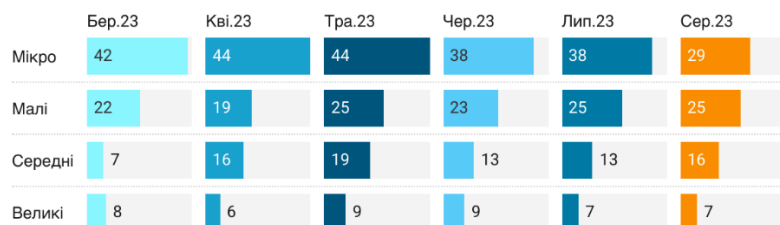
У рамках шістнадцятої хвилі опитування зафіксовано 62% опитаних (серед тих, які змогли дати відповідь), що були або є експортерами. Водночас 37% підприємств ніколи не мали експорту, а близько 1% (лише 6 респондентів) не змогли дати відповіді на запитання.

Станом на серпень 2023 року серед експортерів 83% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців. Ще 1% підприємств уперше розпочав експортувати саме під час війни (упродовж останніх 12-ти місяців). Водночас 16% підприємств експортували до початку війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Таким чином, продовжується тенденція останніх місяців: частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності та відновити експорт.

Рис. 31. Вплив війни на експортну діяльність (% опитаних експортерів)

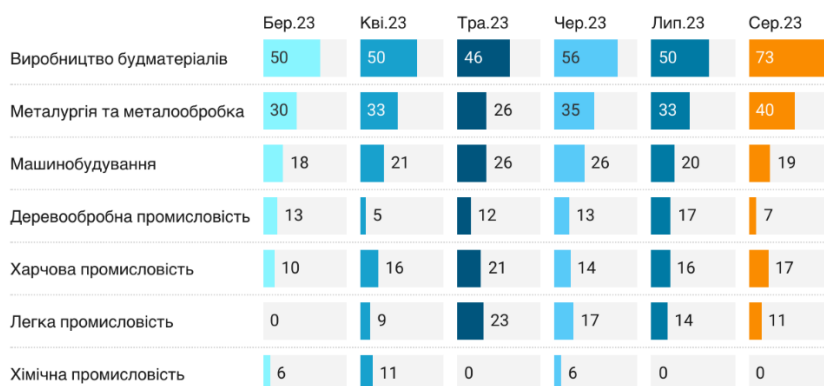

Результати бізнесу різного розміру. За результатами серпня, знову зафіксовано закономірність щодо стану експортної діяльності залежно від розміру підприємства. Серед мікробізнесу 29% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців. При цьому ситуація серед мікробізнесу є найкращою від початку дослідження цього питання в березні 2023 року. Також висока частка підприємств, які не можуть відновити експорту, серед малого бізнесу – 25%. Дещо краща ситуація серед середніх експортерів – 16% опитаних не експортували останні 12 місяців. Найкраща ситуація серед великого бізнесу, у якого відповідний показник становив 7%. Таким чином, великий бізнес традиційно є лідером із відновлення експортної діяльності.

Рис. 32. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)⁵

Результати бізнесу за галуззю. Отримані дані вказують, що дотепер найбільш складна ситуація з відновленням експорту залишається в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 73% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Таким чином, ситуація в галузі погіршилася порівняно з попередніми місяцями, коли відповідний показник тримався приблизно на рівні 50% (зокрема 50% у червні). Також складна ситуація в металургії, для якої відповідний показник становить 40% (також погіршення ситуації). На противагу цьому найкраща ситуація в хімічній промисловості, у якій 0% не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. У легкій промисловості лише 11% підприємств не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча експортували до війни, а в харчовій промисловості – 17%.

Рис. 33. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за галуззю промисловості (% опитаних експортерів)

⁵ Дані за травень недоступні для мікропідприємств через недостатню наповнюваність підвибірки.

Результати за регіонами. Упродовж усіх хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвбірок в окремих областях. Однак в окремих регіонах усі підприємства (серед тих, хто зміг дати відповідь) відновили експорт, зокрема у Вінницькій, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській та Чернігівській областях. Найскладніша ситуація в Дніпропетровській та Житомирській областях, у яких відповідно 72% та 67% не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча мали його до війни.

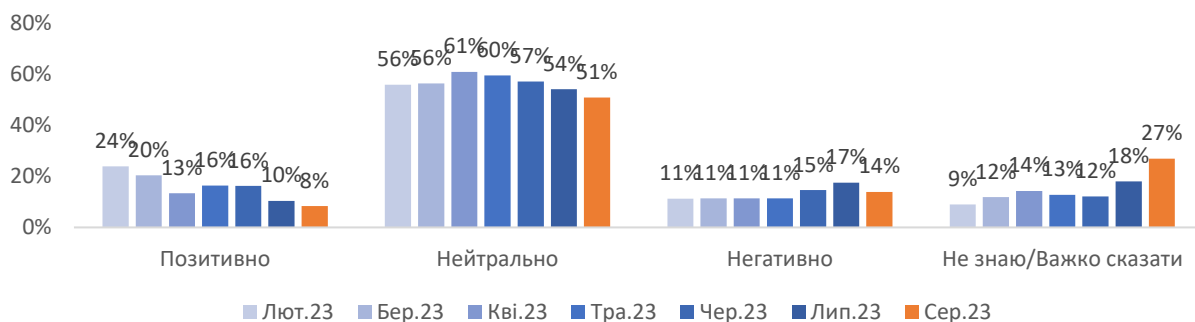
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У серпні 2023 року позитивні оцінки державної політики щодо підтримки бізнесу зменшились до 8% із 10% у червні. Це найнижчий рівень позитивних оцінок цієї політики за весь період нашого дослідження, перша хвиля якого була проведена в травні 2022 року. Водночас, частка негативних оцінок у серпні також стала нижчою. Тоді як у липні такі підприємства складали 17%, у серпні їх стало 14%.

Як і раніше, опитаний бізнес переважно нейтрально оцінив державну політику щодо підтримки бізнесу. Водночас, цей відсоток зменшується вже чотири місяці поспіль. У серпні він склав 51%. Одночасно зі зниженням частоти як позитивних, так і негативних та нейтральних оцінок різко зросла частка респондентів, які не змогли поставити оцінку державній політиці з підтримки бізнесу: із 18% у липні до 27% у серпні.

Рис. 34. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. Серед представників великих підприємств порівняно найбільше тих, які дали позитивну оцінку державній політиці з підтримки бізнесу (10%). Для порівняння, серед груп бізнесу менших розмірів відповідні частки складають 7 - 8%.

Серед мікро- та малих підприємств зафіксовані найбільші частки респондентів із негативними оцінками цієї політики (20% та 17% відповідно). Також представники мікропідприємств частіше від інших не змогли її оцінити (36%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу ставлять представники деревообробної промисловості (9%)⁶. З іншого боку, у цій же галузі зафіксована найвища частка негативних оцінок порівняно з іншими галузями промисловості (35%). Негативні оцінки також часто ставлять у галузі металургії (30%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в серпні 2023 року зафіксовано в Київській області (48%). В Одеській та Рівненській областях також досить часто ставили позитивні оцінки цій політиці (по 28%)⁷. Разом із цим, найбільші частки негативних оцінок серед бізнесу Вінницької (46%) і Сумської (30%) областей.

⁶ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁷ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

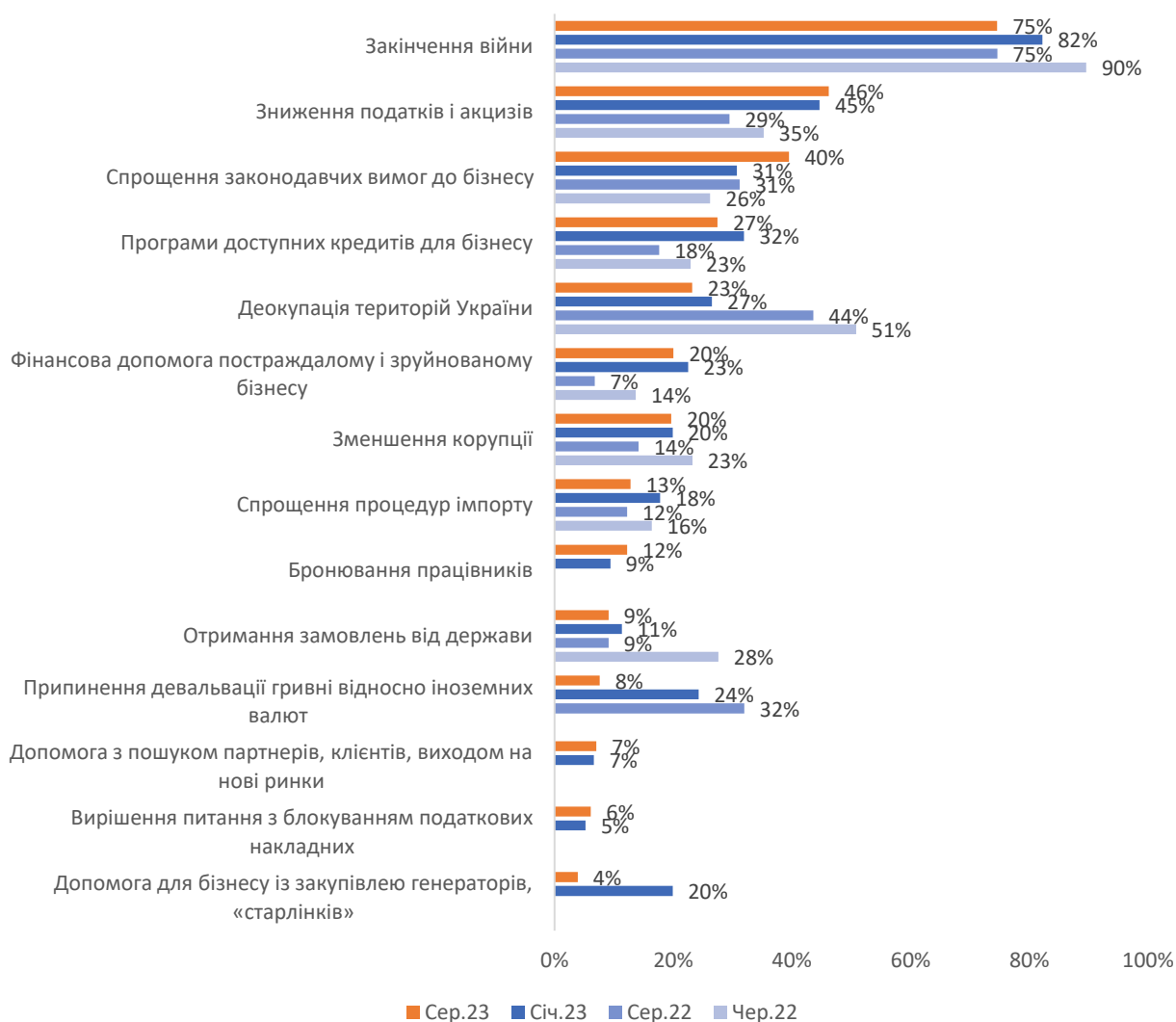
Що покращить становище бізнесу? Очікувані заходи і зміни

У серпні 2023 року ми знову запитали представників підприємств про те, які зміни та заходи покращили б становище їхнього бізнесу. Як у попередніх опитуваннях, коли було поставлене це запитання (у 2022 році та у січні 2023 року), найбільш очікуваною подією для учасників опитування стало **закінчення війни**.

Цього очікує 75% опитаного бізнесу, що менше, ніж було у січні цього року (82%), але це така ж частка, яка була зафіксована рік тому – у серпні 2022 року.

На другому місці серед бажаних змін – **зниження податків та акцизів**. Про це в серпні 2023 року повідомляють 46% респондентів, що практично відповідає рівню на початок року: 45%.

Рис. 35. Очікувані заходи та зміни, які, на думку опитаних, покращать становище їхнього бізнесу

Частка підприємств, які вважають за потрібне **спростити законодавчі умови для бізнесу**, зросла до 40%. У січні 2023 року таких підприємств було 31%. Це вказує на повернення питань ділового клімату до порядку денного у зв'язку з можливою адаптацією бізнесу до роботи під час повномасштабної війни та поверненням регуляторних процедур, скасованих на початку повномасштабного вторгнення, таких як податкові перевірки.

Потреба бізнесу в **програмах доступних кредитів для бізнесу** дещо зменшилася за останні пів року: у серпні цей варіант підтримали 27% порівняно з 32% у січні.

Усе менше представників підприємств говорять про позитивний вплив **деокупації територій України** на становище їхнього бізнесу. У серпні ця частка знизилася до 23% із 27% у січні і перед цим – із 44% та більше у 2022 році. Це може бути пов'язано з тим, що бізнес адаптується до нових ринків (клієнтів та постачальників).

Одна п'ята опитаних висловилися за такі заходи і зміни, як **фінансова допомога постраждалому і зруйнованому бізнесу** та **зменшення корупції**. Відсоток підприємств, які говорять про потребу в таких заходах, залишається без суттєвих змін із січня 2023 року.

Також варто зазначити зниження частки бізнесу, який очікує **припинення девальвації гривні відносно іноземних валют**. У серпні ця частка знизилась до 8% із 24% у січні. Це відображає стабілізацію курсу іноземних валют в Україні, якої було досягнуто до середини 2023 року.

Очікувані заходи і зміни за розміром підприємств. Закінчення війни є найголовнішим пріоритетом для бізнесу всіх розмірів. За результатами опитування, у серпні цього очікували від 70% до 87% представників бізнесу в різних групах за розміром.

Мікропідприємства відрізняються від бізнесу більших розмірів не такою високою підтримкою зниження податків і акцизів: за цей захід висловилося 20% мікропідприємств порівняно з 48% - 55% опитаних у решті груп за розміром.

Такі кроки, як спрощення законодавчих вимог до бізнесу та надання доступних кредитів для бізнесу, є найбільш пріоритетними для підприємств малого та середнього розміру, тоді як мікро- і великий бізнес згадує про них менше. Так, спрощення законодавчих вимог до бізнесу підтримало більше 40% малих та середніх підприємств, а програми доступних кредитів – більше 30%.

Очікувані заходи і зміни за сектором. Закінчення війни є також головною очікуваною подією для опитаного бізнесу з усіх галузей промисловості⁸. Однак, для хімічної промисловості перше місце із закінченням війни розділив такий крок, як зниження податків та акцизів. Ці два варіанти обрали по 61% представників цієї галузі. Серед інших галузей про потребу в зниженні податків часто говорили також підприємства сфери виробництва тканин, одягу і взуття (62%), поліграфічної промисловості (57%) і машинобудування (55%).

Спрощення законодавчих вимог до бізнесу найбільше підтримують у хімічній промисловості та в галузі виробництва будівельних матеріалів (по 48%), а також у харчовій промисловості (44%). У програмах доступних кредитів найчастіше зацікавлений бізнес машинобудівної (39%) та деревообробної (35%) галузей. Про потребу деокупації територій України частіше від інших говорять представники металургійної галузі та машинобудування (більше 30%), а про фінансову допомогу постраждалому і зруйнованому бізнесу – представники галузі виробництва будівельних матеріалів (30%).

Очікувані заходи і зміни за регіонами. У більшості областей від 60% і більше опитаного місцевого бізнесу назвали закінчення війни серед подій і змін, які найбільше їм допоможуть⁹. Особливо цього чекають представники підприємств Вінницької, Волинської, Житомирської, Київської, Львівської, Одеської, Сумської, Харківської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської областей та м. Києва: тут закінчення війни стало важливим пріоритетом для 80% і більше респондентів.

У Дніпропетровській, Закарпатській та Черкаській областях, а також в Києві найбільшою мірою підтримують зниження податків та акцизів (80% і більше респондентів). Спрощення законодавчих вимог до бізнесу найчастіше називають серед очікуваних заходів підприємства Івано-Франківської (82%) та Львівської (75%) областей, а також м. Києва (76%), а бізнес Дніпропетровської області та м. Києва особливо сильно наголошує на потребі доступних кредитів (більше 70%).

⁸ Наповнюваність підвибірки в галузях сільського господарства та торгівлі занадто мала для статистичного порівняння.

⁹ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства, а також Миколаївську та Полтавську області, у яких кількість опитаних була недостатньою для статистичного порівняння. Детальніше див. розділ «Вибірка».

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати шістнадцятого нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юєрами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проєкту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни з місяця в місяць таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні три та шість місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 15 до 31 серпня 2023 року.

ВИБІРКА

Усього в шістнадцятій хвилі було опитано 539 підприємств. Підприємства розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 16-ти до 44-х підприємств¹⁰.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 502 підприємства або 93% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової промисловості, легкої промисловості, машинобудування, а також виробництва будівельних матеріалів. До сфери сільського господарства належать вісім опитаних підприємств (1,5% вибірки), до торгівлі – сімнадцять (3,2% вибірки). Дев'ять підприємств або 1,7% вибірки працюють у сфері послуг, і три підприємства (0,6%) належать до галузі будівництва.

Серед опитаних підприємств є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 61 або 11% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 167 або 31% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 192 або 36% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 119 або 22% вибірки.

¹⁰ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	61	11%
Малі	167	31%
Середні	192	36%
Великі	119	22%
УСЬОГО	539	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	8	1,5%
Виробництво металу та металообробка	20	4%
Хімічна промисловість	23	4%
Машинобудування	33	6%
Деревообробна промисловість	23	4%
Виробництво будівельних матеріалів	27	5%
Харчова промисловість	180	33%
Легка промисловість	45	8%
Поліграфічна промисловість	14	3%
Інші виробництва	137	25%
Будівництво	3	0,6%
Торгівля	17	3,2%
Послуги	9	1,7%
УСЬОГО	539	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за розміром, індекс змін (серпень 2023)

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Виробництво	0,18	-0,12	0,13	0,21	0,19
Очікувані зміни виробництва	0,46	0,21	0,42	0,48	0,48
Продажі	0,18	-0,17	0,11	0,20	0,23
Очікувані зміни продажів	0,47	0,21	0,45	0,49	0,46
Експорт	0,08	-0,44	-0,04	0,13	0,11
Очікувані зміни експорту	0,38	0,09	0,21	0,38	0,44
Дебіторська заборгованість	-0,19	-0,13	-0,30	-0,26	-0,04
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,36	-0,16	-0,42	-0,43	-0,23
Кредиторська заборгованість	-0,22	-0,08	-0,35	-0,27	-0,09
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,36	-0,16	-0,40	-0,43	-0,25
Податкова заборгованість	-0,31	-0,09	-0,38	-0,34	-0,23
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,39	-0,14	-0,44	-0,42	-0,31
Запаси сировини	0,14	0,02	0,11	0,15	0,17
Очікувані зміни запасів сировини	0,31	0,07	0,25	0,34	0,34
Запаси готової продукції	-0,25	-0,13	-0,30	-0,31	-0,18
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,25	-0,13	-0,38	-0,32	-0,10

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Нові замовлення	0,16	-0,07	0,15	0,17	0,17
Очікувані зміни нових замовлень	0,42	0,29	0,40	0,42	0,45
Кількість працівників	-0,03	-0,12	-0,02	-0,04	-0,03
Очікувані зміни кількості працівників	0,06	0,02	0,01	0,05	0,09
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,10	-0,11	-0,09	-0,16	-0,05
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,23	-0,03	-0,33	-0,27	-0,14
Кваліфіковані працівники	0,23	0,32	0,24	0,23	0,23
Некваліфіковані працівники	0,14	0,18	0,06	0,14	0,20
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,04	-0,27	-0,12	-0,02	0,01
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,37	0,13	0,42	0,37	0,37
Оцінка ділового середовища	-0,07	-0,35	-0,17	-0,02	-0,03
Очікувані зміни ділового середовища	0,38	0,17	0,42	0,39	0,35
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,16	0,15	0,17	0,06	0,28
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,43	0,09	0,41	0,48	0,42

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за галуззю промисловості, індекс змін (серпень 2023)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	0,18	-0,05	0,00	0,00	-0,04
Очікувані зміни виробництва	0,46	0,00	0,22	0,32	0,45
Продажі	0,18	-0,10	0,09	0,00	-0,04
Очікувані зміни продажів	0,47	0,00	0,17	0,30	0,45
Експорт	0,08	-0,11	0,00	-0,09	0,00
Очікувані зміни експорту	0,38	0,30	0,14	0,12	0,46
Дебіторська заборгованість	-0,19	-0,17	-0,09	0,07	-0,06
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,36	-0,29	-0,29	-0,23	-0,17
Кредиторська заборгованість	-0,22	-0,28	-0,14	-0,03	-0,06
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,36	-0,29	-0,25	-0,20	-0,21
Податкова заборгованість	-0,31	-0,08	-0,18	-0,13	-0,13
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,39	-0,08	-0,18	-0,39	-0,13
Запаси сировини	0,14	-0,20	0,14	-0,03	-0,13
Очікувані зміни запасів сировини	0,31	-0,06	0,04	0,15	0,00
Запаси готової продукції	-0,25	-0,10	-0,19	0,00	-0,26
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,25	-0,06	-0,14	0,00	-0,19
Нові замовлення	0,16	-0,15	-0,05	0,06	0,09
Очікувані зміни нових замовлень	0,42	0,00	0,10	0,19	0,35

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Кількість працівників	-0,03	-0,05	-0,09	-0,06	-0,09
Очікувані зміни кількості працівників	0,06	0,00	-0,10	0,00	0,10
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,10	0,00	-0,11	0,00	-0,17
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,23	0,00	-0,06	-0,04	-0,12
Кваліфіковані працівники	0,23	0,47	0,17	0,41	0,35
Некваліфіковані працівники	0,14	0,44	0,09	0,19	0,25
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,04	-0,58	-0,17	-0,16	-0,23
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,37	0,00	0,00	0,22	0,06
Оцінка ділового середовища	-0,07	-0,58	-0,27	-0,22	-0,32
Очікувані зміни ділового середовища	0,38	-0,06	0,05	0,24	0,21
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,16	0,10	0,00	0,18	0,25
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,43	-0,05	0,00	0,00	-0,04

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Виробництво	0,18	0,11	0,27	0,11	0,14
Очікувані зміни виробництва	0,46	0,16	0,59	0,36	0,62
Продажі	0,18	0,07	0,26	0,13	0,07
Очікувані зміни продажів	0,47	0,13	0,59	0,38	0,62
Експорт	0,08	-0,12	0,15	0,11	0,00
Очікувані зміни експорту	0,38	0,07	0,46	0,20	0,29
Дебіторська заборгованість	-0,19	-0,18	-0,30	-0,21	0,00
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,36	-0,26	-0,42	-0,29	-0,38
Кредиторська заборгованість	-0,22	-0,18	-0,32	-0,31	-0,31
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,36	-0,25	-0,45	-0,27	-0,38
Податкова заборгованість	-0,31	-0,22	-0,40	-0,21	-0,40
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,39	-0,25	-0,48	-0,23	-0,40
Запаси сировини	0,14	0,00	0,29	0,02	0,00
Очікувані зміни запасів сировини	0,31	0,08	0,49	0,13	0,25
Запаси готової продукції	-0,25	-0,29	-0,34	-0,23	-0,60
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,25	-0,08	-0,38	-0,28	-0,40
Нові замовлення	0,16	0,12	0,24	0,09	0,14

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфіч на промисловість
Очікувані зміни нових замовлень	0,42	0,21	0,60	0,32	0,46
Кількість працівників	-0,03	-0,08	0,01	0,00	0,00
Очікувані зміни кількості працівників	0,06	-0,04	0,05	0,03	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,10	-0,11	-0,11	-0,06	-0,33
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,23	-0,17	-0,38	-0,23	-0,33
Кваліфіковані працівники	0,23	0,26	0,25	0,21	0,31
Некваліфіковані працівники	0,14	0,05	0,19	0,05	0,17
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,04	-0,23	0,04	-0,09	0,00
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,37	0,23	0,52	0,26	0,38
Оцінка ділового середовища	-0,07	-0,19	0,02	-0,17	-0,15
Очікувані зміни ділового середовища	0,38	0,13	0,50	0,34	0,38
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,16	0,00	0,11	0,13	0,40
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,43	0,11	0,27	0,11	0,14

Вплив війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу (серпень 2023), % опитаних за групами

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	57%	61%	58%	63%	45%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	41%	28%	48%	43%	35%
Розрив ланцюжків постачання	37%	26%	38%	42%	34%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	37%	52%	39%	29%	39%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	35%	28%	30%	41%	36%
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	34%	66%	35%	22%	35%
Небезпечно працювати	33%	33%	28%	30%	45%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (серпень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	50%	74%	48%	70%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	40%	52%	45%	35%
Розрив ланцюжків постачання	35%	70%	36%	35%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	45%	30%	58%	61%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	35%	22%	39%	48%
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	50%	30%	58%	26%
Небезпечно працювати	50%	22%	45%	26%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (серпень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	56%	61%	67%	64%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	59%	44%	42%	29%
Розрив ланцюжків постачання	37%	37%	29%	29%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	56%	32%	31%	29%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	41%	35%	38%	14%
Перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	33%	26%	38%	14%
Небезпечно працювати	26%	34%	24%	29%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за розміром бізнесу (серпень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	8%	8%	7%	8%	10%
Нейтрально	51%	36%	47%	56%	56%
Негативно	14%	20%	17%	10%	12%
Не знають/Не відповіли	27%	36%	29%	26%	22%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (серпень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Позитивно	0%	4%	6%	9%
Нейтрально	30%	57%	52%	26%
Негативно	30%	22%	24%	35%
Не знають/Не відповіли	40%	17%	18%	30%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (серпень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Позитивно	4%	7%	4%	7%
Нейтрально	52%	53%	53%	50%
Негативно	26%	11%	9%	7%
Не знають/Не відповіли	19%	30%	33%	36%

Забезпеченість замовленнями

Забезпеченість замовленнями, за розміром бізнесу (серпень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Менше 1 місяця	9%	24%	13%	7%	3%
1 - 2 місяці	43%	41%	53%	41%	32%
3 - 5 місяців	29%	28%	27%	30%	33%
6 - 11 місяців	12%	8%	5%	12%	21%
12 місяців і більше	7%	0%	2%	10%	12%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (серпень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Менше 1 місяця	33%	0%	7%	5%
1 - 2 місяці	28%	43%	32%	55%
3 - 5 місяців	11%	43%	43%	23%
6 - 11 місяців	22%	14%	14%	18%
12 місяців і більше	6%	0%	4%	0%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (серпень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Менше 1 місяця	9%	9%	7%	0%
1 - 2 місяці	64%	46%	48%	43%
3 - 5 місяців	27%	31%	36%	43%
6 - 11 місяців	0%	8%	10%	14%
12 місяців і більше	0%	5%	0%	0%